

НАГОЛОС

ВОКАЛЬНІ
ПЕРЕКЛАДИ

стор. 2

АРТ-ПРОЕКТ

З ЧОРНОБИЛЕМ
У СЕРЦІ

стор. 4-5

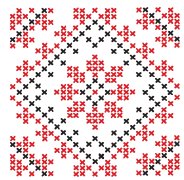
КРАЄЗНАВСТВО

УКРАЇНСЬКІ
МАРКЕРИ

стор. 11

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№17 | 27 квітня 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

стор. 12

МИСТЕЦТВО, ЩО НЕСЕ ДОБРО

ДМИТРО ЧОБИТ

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

СТОР. 7-10

Заслужена художниця України Ярина Юрик із кобзарем Сергієм Неципоренком. Фото Георгія Лук'янука

ВОКАЛЬНІ ПЕРЕКЛАДИ РИЛЬСЬКОГО ЗНОВ ЛУНАЮТЬ ЗІ СЦЕНИ

Нещодавно в музеї Максима Рильського відбувся концерт вокальних перекладів видатного поета, приурочений до 123-ліття від дня його народження.

Микола МУЗИЧЕНКО

Творчість Максима Рильського є визначною віхою не лише в українській літературі, але і в історії оперного українського мистецтва. Упродовж 1934–1950 років Максим Рильський працював завідувачем літературної частини Київської опери, і в його обов'язки входило забезпечувати оперних співаків якісними українськими перекладами лібрето всіх опер, які ставилися на сцені театру, і західноєвропейських авторів, і російських.

Упродовж роботи в оперному театрі Максим Рильський здійснив близько 20 перекладів та редакцій перекладів. Проте, на жаль, жоден з них не був виданий. Ці переклади збереглися лише у вигляді написаних від руки текстів на сторінках оперних клавирів (над або під відповідним нотним рядком), а також у вигляді машинописів, що зберігаються тепер у бібліотеці оперного театру та в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтв України.

На сцені оперного театру почути переклади Максима Рильського неможливо. Ще в 1990-х роках тодішній керівник оперного театру Анатолій Мокренко, керуючись, мабуть, патріотичними міркуваннями (він був також одним із фундаторів Товариства української мови) вирішив, що українські переклади опер не потрібні і відправив весь безцінний доробок

М. Рильського та інших перекладачів у забуття.

На жаль, дуже рідко світова українська класика виконується в українських перекладах і на концертних майданчиках. Ситуація ускладнюється тим, що дістати вокальні переклади не так просто. І справа не лише в тому, що далеко не кожен музикант має можливість звернутись до архіву. Частина перекладів М. Рильського пізніше було з різних причин перероблено чи вокалістами, чи режисерами – інколи з метою наближення до російського оригіналу, інколи – через недостатню майстерність вокаліста при виконанні «незручних» голосних. Тому нині особливо важливою є дослідницька робота з відновлення оригінальних текстів М. Рильського, яку виконують Ольга Смольницька, старший науковий співробітник музею Максима Рильського та Максим Стриха – доктор фізико-математичних наук, перекладач, лауреат Премії імені Максима Рильського.

Мабуть найбільш драматичною є історія перекладу «Євгенія Онегіна» П. Чайковського. Ця опера вперше ставилась в українському перекладі в сезоні 1928–29 років за участю відомого співака Леоніда Собінова, втім достеменно не відомо, чи була вона виконана в перекладі Рильського. Донедавні серед прихильників «руського міра» ширяться анекдоти про те, що Ленський нібито у своїй відомій арії має співати «Чи гепнусь я, дрючком продертий?» – поширюють його звісно люди, які в перекладі арію ніколи не слухали (насправді цей відомий рядок перекладений М. Рильським так – «Впаду я вражений стрілою. Чи мимо пролетить вона»). У сезоні 1945-го вже звучав спотворений переклад – за спогадами Веніаміна Тольби, головного диригента опери тих часів «У Рильського

не вистачило терпіння боротися з виконавцями, що змінювали його переклад і пристосовували його до своїх вокальних зручностей і до свого розуміння (вірніше, нерозуміння) природи української мови, і він... зневірився, зайнявши, на жаль, позицію протипротивлення злу».

Утім, відновити й опублікувати переклади Рильського – мало. Адже відомо, що музика живе лише тоді, коли її виконують, у нашій ситуації – співають. Проект «Світова класика українською», ініційований Андрієм Бондарен-

ком у 2012 році зосереджений саме на виконанні в українських перекладах камерно-вокальної та оперної класики XVIII–XIX століть. У музеї М. Рильського концерт циклу «Світова класика українською» відбувся вперше, і вперше після кількадесятилітньої перерви прозвучали арії Ленського та Онегіна, сцена листа Тетяни («Євгеній Онегін»), куплети Тореадора і Сегідилья («Кармен» Ж. Бізе), а також арії Віолетти і Жермона («Травіата» Дж. Верді).

Окрім численних оперних перекладів, М. Рильський виконав

також низку перекладів камерно-вокальної музики й написав низку оригінальних віршів, пізніше покладених на музику різними українськими композиторами. Зокрема, романс В. Косенка, що прозвучав у концерті, «Я тут, Інезіль» був виданий одночасно і з оригінальним текстом О. Пушкіна і з перекладом М. Рильського. Твори, написані на оригінальні вірші М. Рильського переважно маловідомі, зокрема в концерті прозвучали «Вечірня пісня» В. Косенка, «Колискова» Б. Лятошинського та «Цвітуть бузки» О. Білаша.

У концерті брали участь викладачі Університету Грінченка Оксана Петрикова, Тетяна Киченко, викладач КНУКіМ Жанна Закрасняна, лауреати нещодавнього конкурсу «Світова класика українською» – Оксана Євсюкова, Павло Бельський, лауреат міжнародних конкурсів Анна Слізінова, Богдан Карпук.

А завершився концерт прем'єрою пісні А. Бондаренка на вірш М. Рильського «Києву» у виконанні Оксани Петрикової та її вихованців – Богдана Карпука і Тетяни Кулі. Цей вірш написав М. Рильський у 1943 році, невдовзі після відбиття атаки німців на Сталінград, але ще задовго до звільнення Києва, звучить актуально і сьогодні, коли частину України захоплено московськими окупантами.

КОВАЛЬСЬКЕ ВОГНЕДІЙСТВО В ОПІШНОМУ

Донині Опішне символічно продовжує тисячолітню традицію єднання гончарів і ковалів навколо палаючого горна: цього року тут увосьме відбудеться Національний ковальський фестиваль «ВакулаФЕСТ–XXI».

Упродовж 25–30 червня 2018 року у фестивальному містечку, що розгорнеться на базі Національного музею-заповідника українського гончарства, працюватимуть учасники – відомі ковалі з різних куточків України. Для підсумкової оцінки Журі вони мають подати твори у двох номінаціях. Домашню ковальську роботу представить декоративна вивіска зі шрифтовою композицією з назвою об'єкта Музею-заповідника. Демонстраційною роботою, за рішенням організаторів, цього року стане декоративний ліхтар «Полум'яна рута». Саме цей твір учасники виготовлятимуть під час ковальського фестивалю.

Прикметно, що «ВакулаФЕСТ–XXI» незмінно відбувається в рамках Тижня Національного Гончарного Здвиження в Опіш-

ному «Здвиг». Тож і цього року ковалі мають нагоду долучитися до унікальної низки мистецьких проєктів, оглянути виставки кераміки, творчо поспілкуватися і найголовніше – 30 червня 2018 року взяти участь у колоритному мистецькому святі – Національному фестивалі гончарства. Охочих поглянути на вогнедійство в Опішному радо зустріне кожний фестивальний день.

«ВакулаФЕСТ–XXI» – це п'ять днів справжнього ковальського свята в атмосфері творчості й цілковитого занурення в процес!

Для учасників це фантастична нагода відчувати саме ту – справжню – насолоду від справи, яку робиш, а ще – залишитися наодинці з природою і собою, поза звичним ритмом життя. Для гостей же ковальський фестиваль оповість про таємницю народження мистецтва у вогні мовою дужого металу.

Жанна НЕВКРИТА,
інформаційна служба
Національного музею-заповідника
українського гончарства
Фото Тараса ПОШИВАЙЛА

Поведемо мову про практиків завоювання небесного простору – трьох із найвідоміших генеральних конструкторів цієї галузі. Усі вони – з України.

Ольга ПУГАЧ

Сергій Корольов (1906–1966) – безперечно, найвідоміший з них. Триумф Корольова, це – запуск першого у світі штучного супутника Землі (1957), перший політ людини в космос (1961, Ю. Гагарін) та вихід людини у відкритий міжзоряний простір (1965, О. Леонов).

Валентин Глушко (1908–1989) – соратник Корольова, розробник найпотужніших у світі ракетних двигунів, які забезпечили вихід на орбіту перших штучних супутників Землі, політ Ю. Гагаріна, запуск автоматичних міжпланетних станцій у бік Місяця (1959, вперше отримано фото темного боку Місяця) та до планет Сонячної системи.

Сергій Корольов у Ніжині, 12 років

Володимир Челомей (1914–1984) був причетним до створення надпотужної ракети-носія «Протон» (1965), першого у світі робота на поверхні Місяця «Луноход-1» (1970), відправки у Всесвіт апаратів серії «Зонд», «Луна», «Венера», «Марс», «Вега», запуску першої у світі орбітальної пілотованої станції «Салют» (1971), загальна маса якої, до речі, разом з кораблем складала 25,6 тон.

Драматичною була доля першого екіпажу «Салюта» у складі космонавтів Г. Добровольського, В. Волкова, В. Пацаєва, який у 1971 році був доставлений на станцію за допомогою корабля «Союз-11» для роботи на орбіті. При поверненні на Землю екіпаж загинув за 30 хвилин до приземлення внаслідок розгерметизації спускного апарату. Пригадується, що ця подія була сприйнята нами як особиста трагедія кожного.

Надалі станції серій «Салют», «Мир» успішно експлуатувалися радянськими і міжнародними екіпажами.

Космічна техніка – вона ж – і військова, можливо, тому імена

Будинок в Житомирі, де народився Корольов

ками та 12 аркушами креслень. Усе це додавалося до документів для вступу до Київської політехніки. Та у приймальній комісії КПІ були сумніви щодо достатності наданих Корольовим паперів. Допоміг професор математики М. П. Кравчук, член комісії. Певно, зреагувавши на неординарність абітурієнта, він допоміг із зарахуванням, тож восени 1924-го Корольов стає студентом. У заповненій анкеті, що збереглася, у графі «національність» пише – українець. У перші ж дні навчання в КПІ він вступає до планерного гуртка. Планеристи самі розробляли планери, самі їх і випробовували. Влітку 1925-го він уперше відчув себе пілотом.

під конвоем у Казань, де «вороги народу» творчо та самовіддано працюють над розробками реактивних двигунів і нової військової техніки. У 1944 році робота КБ-2 визнана результативною, поведінка співробітників «шарашки» – пристойною, і нарком Берія рекомендує Сталіну звільнити 35 особливо старанних «зеків» зі зняттям судимості. Серед них – С. Корольов і В. Глушко.

Академіку М. П. Кравчуку з КПІ, викладачеві Корольова, пощастило менше. Отримавши 20 років Колими у 1938, помер у 1942, не доживши і до 50 років. Там, у вічній мерзлоті, і закопали.

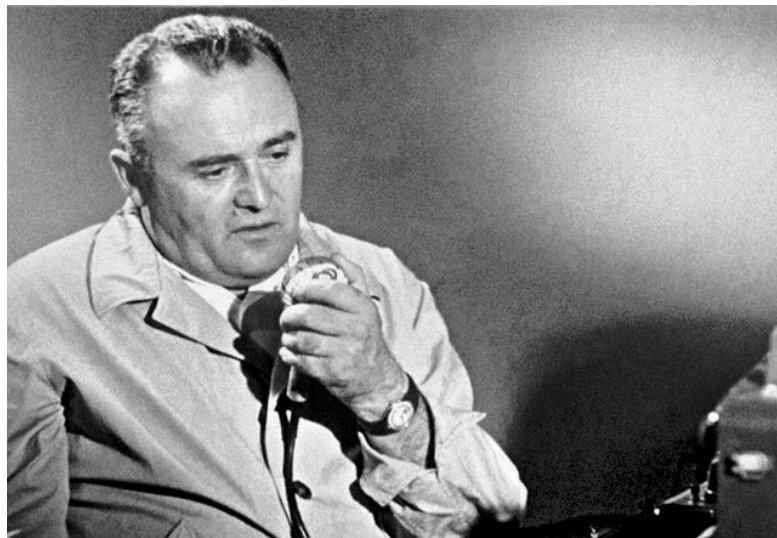
С. Корольова реабілітували у 1956 році. Попереду в нього

ПАРАБОЛИ ЗІРКОВИХ УСТРЕМЛІНЬ

ПЕРШІ У СВІТІ. ПРАКТИКА КОСМОСУ

вищезгаданих та інших її творців були засекречені та сучасникам невідомі. Але тепер про багато що вже можемо говорити вільно.

Сергій Павлович Корольов, основоположник практичної космонавтики, народився у Житомирі. Його мати – Марія Корольова (Москаленко), у її родоводі переплелися корені стрийового українського козацтва та грецьких колоністів. У сімнадцять років Марію Миколаївну видали заміж за випускника Ніжинського інституту князя Безбородька (нині НДУ ім. М. Гоголя) Павла Яковича Корольова, родина якого була з Білорусі. Шлюб був не тривалим, оскільки мати Сергія виїхала до Києва на навчання на вищих жіночих курсах. Від трьох років хлопчик виростає у бабусі й діда у Ніжині. У 1914 році Москаленки з онуком переїздить до Києва. 1916 року мати вдруге виїшла заміж за інженера Г. Баланина, невдовзі родина переїхала до Одеси. Сергій вступив до першого класу гімназії, але вчитися йому не довелося, бо у 1917 гімназію закрили. За наставника хлопцеві був вітчим, який мав гарну інженерну освіту. Він і записав

Розмова С. Корольова з Ю. Гагаріним під час польоту

Сергія до одеського модельного гуртка. Саме тоді і там у майбутнього конструктора народилася ідея побудови планера.

У 1924 році Сергій отримує свідоцтво про закінчення одеської будпрофшколи за спеціальністю муляра-черепичника. І вже тоді, у 17 років, він розробив проект безмоторного літака К-5 із технічними розрахун-

У 1926 році він переводиться до МВТУ ім. Баумана, в Москві тоді працював відомий авіаконструктор А. Туполєв. Дипломна робота Корольова – двомісний літак «СК-4», у першому польоті якого Корольов був за пасажира. А на планері його конструкції «СК-3 «Красная звезда» вперше у світі було виконано «Мертву петлю».

1930 року Корольов отримує диплом пілота, 1931-го долучається до групи вивчення реактивного руху, працює над розробкою реактивних літальних апаратів, а у 1937-му очолює провідний відділ крилатих ракет в РНДІ (Москва).

У 1938 році Корольова заарештовують і дають 10 років Колими. За нього боролися сім'я, льотчики, А. Туполєв та інші відомі авіаконструктори. Двічі він сам звертався з листами до Сталіна. У 1940 його з цингою, у стані крайнього виснаження переводять із Колими у «шарагу», якою керував теж уже «зек» А. Туполєв. Там ув'язнені інженери і науковці працювали над створенням «Ту-2». А вже у 1942 «зек» В. Глушко, головний конструктор КБ-2 домагається переводу Корольова

були успіхи й відкриття, посади та найвищі державні нагороди, але всесвітнє визнання і слава прийшли посмертно, бо до кінця життя він залишався «засекреченим» академіком.

Помер С. П. Корольов у 1966 році під час операції. Пишуть, що ще у 1937 під час одного з допитів, на яких домагалися самообмови, слідчий вдарив Корольова графіном по обличчю. Розтрощена щелепа зрослася, але рот погано відкривався. Це стало причиною того, що пацієнтові під час операції не вдалося провести інтубаційний наркоз. У некролозі написали, що не витримало серце. Може, й не витримало... Та улюблена приказка Корольова, за свідченням близьких: «Я ж засекречений. Захотят – шлєпнут без некролога» не справдилася, некролог був.

С. П. Корольов, на пропозицію комітету з нагородження, двічі міг стати лауреатом Нобелівської премії, але влада відмовила.

Донька С. П. Корольова, доктор медичних наук Наталія Сергіївна згадує: «Саме слово Україна вимовляли в нашій родині трепетно, з великою любов'ю. Майже половину свого життя батько провів в Україні. Він дуже її любив, любив українську мову. Улюблені пісні бабусі й батька «Рева та стогне Дніпр широкий» та «Дивлюсь я на небо». Саме цю пісню М. Петренка заспівав з орбіти космонавт з України Павло Попович для свого генерального конструктора.

Далі буде.

Сергій Корольов після арешту, 1938 рік

Будиночок Корольова в Байкунурі

Юрій Дрюченко, Дмитро Базика та Віктор Каверін

З ЧОРНОБИЛЕМ У СЕРЦІ

У Національному науковому центрі радіаційної медицини НАМН України (ННЦРМ) оновлено постійну експозицію робіт художників-чорнобильців.

26 квітня – сумна та водночас героїчна дата в історії України та всього людства, 32-а річниця здійснення біблійного пророцтва про «Зірку полин».

Катастрофа на ЧАЕС стала жорстоким викликом системі країни, що прагнула до світового панування, та для 4 мільйонів 783 тисяч її громадян, що постраждали внаслідок аварії, справжні причини якої досі остаточно не оприлюднені (від помилок у конструкції реактора та людського фактору під час невдалого експерименту до версії диверсії з навмисною заміною сорту ядерного палива).

Пряма загроза самому існуванню людської популяції на давніх праслов'янських землях змусила суспільство приймати неординарні рішення, виявляти масовий героїзм та самопожертву під час ліквідації наслідків аварії. Виникла величезна проблема відсутності досвіду та наукових розробок у лікуванні колосальної кількості постраждалих від жорсткого радіаційного опромінення – від перших ліквідаторів – пожежників та операторів ЧАЕС до тисяч дітей та дорослих з прилеглих територій. Складні завдання були поставлені перед Національним науковим центром радіаційної медицини НАМН України, який нині очолює доктор медичних наук, професор, академік НАМН України, видатний

управлінець Дмитро Анатолійович Базика.

У Центрі за ці роки проліковано сотні тисяч ліквідаторів та потерпілих, щороку тільки поліклініка надає допомогу 18000 постраждалих від різних рівнів опромінення. Установа, незважаючи на катастрофічний рівень недофінансування, є провідним світовим науковим центром з вивчення медичних радіобіологічних наслідків катастрофи, методик лікування. Провідні інститути Японії, США, Франції та Німеччини переймають наукові розробки ННЦРМ.

«Уже п'ятий рік поспіль у нашому Центрі працює постійна виставка Асоціації членів Національної спілки художників України – учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, яку очолює з 1997 року Юрій Петрович Дрюченко, – розповідає Дмитро Базика. – Це надзвичайно діяльна та патріотична людина, незважаючи на важкі операції та отриману інвалідність унаслідок поїздки до Чорнобиля в червні 1986-го у складі 16-ти патріотів – членів НСХУ, вісім з яких вже померли. Він постійно організовує та бере участь у десятках виставок в Україні та за кордоном, не даючи світові забути про героїчний внесок України в подолання оскаженілого Атома».

До 32-ї річниці аварії на ЧАЕС відбулося оновлення постійної експозиції, виставку прикрасили чудові живописні роботи видатного київського живописця Віктора Каверіна.

ЮРІЙ ДРЮЧЕНКО
Фото автора

Учасники виставки в Музеї «Чорнобиль»: Юрій Дрюченко та Наталія Веселицька (перша праворуч) з Послом Японії в Україні Сумі Шігекі

УНІКАЛЬНА ПАЛІТРА ФІЛОСОФА

Цей художник не просто зафіксував на своїх картинах епохальні моменти існування соціуму, переживання людей, а підійшов до цього дуже глибоко й філософськи.

Якби мене запитали, якими є кольори Чорнобиля, я б визначив: такими, що характерні для картин Віктора Олександровича Каверіна, коли він відображає цю трагедію. Тому що він не просто зафіксував на полотнах якісь важливі моменти, переживання тощо, а підійшов до цього дуже глибоко й філософськи.

Візьмо картину, де сидить жінка, яка, вочевидь, зважаючи на її вік, пережила війну, тобто не менш значущу трагедію за Чорнобильську, яка її теж надгонала. І ось цей колір – війни, трагедії, символ людських переживань, – у неї в очах. Вона, напевно, згадує про те, що в часи її молодості була війна, але вона нікуди не їхала. Її хату зруйнували, та вона залишилася біля могил своїх давно померлих батьків. А тут війни

Сергій Ковтун

починають згадувати Шевченка, історію, а тепер і Крим, і Донбас.

У всіх роботах є певне напруження. У тій, де зображена молода жінка, відчувається духовна напруга, але, якщо у літньої, про яку сказав вище, – трагедія, то у молодій – віра в те, що переживемо, все буде добре. Хоча їй невідомо, куди вона їде, що з нею там буде і, взагалі, чи чекає її там хтось...

Дивимось далі. Ну, як розрив атома в центрі! Здавалося б,

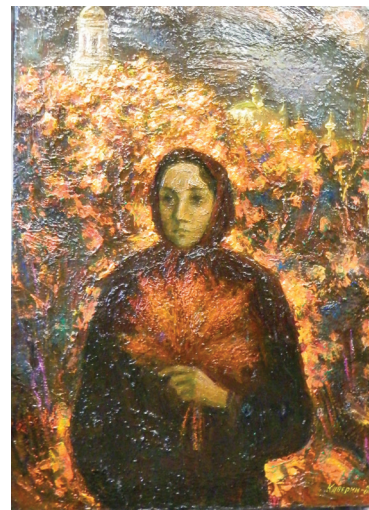

Віктор Каверін біля своїх робіт на виставці

немає, її подій вона не бачить, а Чорнобильська трагедія є, хоча й невидима. І багато хто з людей не розуміє, про яку небезпеку йдеться, коли їм пояснюють. Кажуть: «Що це таке? Я його не бачила, тому його немає».

На одній з картин – незвичне зображення собору. Ймовірно, священик сказав би – хто ж так пише святиню? Але ж майстер написав не просто святиню, а ту, яка руйнується, але не впала, бо це руйнується цілий світ.

Чорнобильська катастрофа – це подія, яку світ зрозумів належно, багато хто досі Україну знає саме за нею, це перше, що вони згадують. Потім вже більш начитані та знайомі з Україною

Портрет дружини Віктора Каверіна
Лесі Левади

Дмитро Базика з Віктором Каверіном на виставці в ННЦРМ

просто кинуто пляму... У таких художників, як Віктор Каверін, нічого випадкового немає, а якщо навіть щось виникає на підсвідомості, тобто не сплановано, то це йде від філософії, яку він дуже добре знає, що для художника важливо. Він є людиною духовною, відповідальною, переймається і вмє співчувати. Це теж важливо. Він не той художник, який просто пише про щось, а думки – цинічні, ні, у нього є співчуття. Відверте, від душі, від щирого серця.

Чорнобильський ліс на картині. Це він, бо тут видно і дерева, і те, що кожної весни їх затоплює, а потім вони відновлюються. Характерним є простий сільський натюрморт, доступний для жителів тих місць, гриби, зібрані в чорнобильському лісі. Навіть ось така дрібниця, як кукурудза! Міг би елементарно написати таку гарну, знаєте, хрущовську кукурудзу, але написав її такою, якою вона є зазвичай, яку вирощують прості селяни.

Сергій КОВТУН,
художник-пейзажист

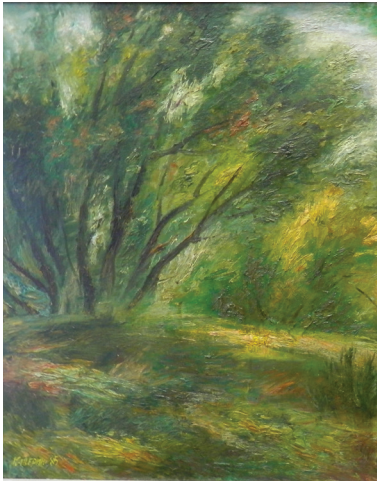
Віктор Каверін доводить справедливості цього прислів'я своєю творчістю. Демонструючи роботи на тему Чорнобиля, виконані у трагічних темно-вогняних тонах, він обіцяє триумф колориту сонця в наступних творах.

НІЧ ОСОБЛИВО ТЕМНА ПЕРЕД СВІТАНКОМ

Про біль і надії майстра говоримо з ним у його майстерні, що на Андріївському узвозі в Києві.

– **Пане Вікторе, коли Ви захопилися творчістю?**

– У п'ять років. Почав малювати історичні баталії слов'янського народу – Бородінську, Куликовську битви, бо з дитинства любив історію. Ось і в картинах на Чорнобильську тему – конфлікт, бо ніде немає гармонії! Він вривається різкою колірною іпостасю в усталену схему космічного простору, ніби вибух. Картина «Самотня»... Сидить бабуся, а позаду во-

гонь, – спалено життя. Дівчина в саду, – неначе умиротворення, і водночас конфлікт, який спричинюють світлові зайчики, що пробиваються крізь листя.

Героїня «Трагічної Мадонни» – постраждала, яка потрапила в оточення Чорнобильської нуклідності. Пов'язані два мотиви – класична Мадонна з немовлям і неможливість зберегти цю дитину для майбутнього. Трагічний розвиток ситуації. Люди в зоні відчуження виявилися «сповитими» обставинами, як у справжній зоні. Звідси елементи дроту, стовпів.

«Трагічна Мадонна»

КАВЕРІН Віктор Олександрович (11.03.1950, Ужгород) – живописець, член НСХУ (1986). Закінчив Київський художній інститут (1978). Учасник всеукраїнських, всесоюзних та міжнародних мистецьких виставок від 1980 року. Персональні – у Києві (1983, 1992, 2000, 2006, 2010), Москві (1997), С.-Петербурзі (2007).

Автор пейзажів, портретів, близьких до символізму сюжетних картин на релігійні, соціально-психологічні теми. Для творчості характерні різкі кольорові й тональні контрасти, відкриті ритми, динамічний мазок, психологізм образів.

Творчі цикли – «По Русі» (1986–2003), «Храмовий» (1989–98); «Марш миру» (1983), «Вечір дружби» (1985), «Автопортрет» (1986), «Ностальгія» (1988), «Біла ніч» (1991), «Одержимий», «Грізний отаман» (обидва – 1992), «Некрополь» (1993), «Вечірній дзвін», «Ранок туманний» (обидва – 1999), «Акафіст», «Заради Христа», «Акорди осені» (усі – 2000), «Ранок сивий» (2001), «Художниця О. Левада» (2002), «Аня», «Напередодні» (обидва – 2003), «Скеля», «Самотня» (обидва – 2005), «Молода жінка» (2006), «Мистецтвознавець І. Чуліпа», «Поліський письменник і художник М. Закусило» (обидва – 2009).

А ось роботи з натурального пленеру (Чорнобиль, 1985). Ми не знали, що буде 1986 рік, вибух, але зображені гриби, трава, квіти випромінюють відчуття передбачення драми.

Овіяні тривожними почуттями й полотна, написані після катастрофи. Начерки портрета дружини зроблені з натури в Києво-Печерській лаврі. Небо було важким, пішов дощ.

На цьому Чорнобильський цикл вважаю сформованим. Пізніше похмурі тони вже не характерні для моєї творчості.

– **Вам вдалося відобразити трагічну для народу подію як особистий біль...**

– Люблю місто Чорнобиль, де провів кілька років. Востаннє був там у вересні 2017 року. Де жив – нічого не побачив. Все заросло, знищено, лише по столітній вербі зрозумів, де стояла дача, – будинок, що належав письменникові-драматургу Олександрові Леваді. Ми з дружиною, його дочкою, зрідка там влітку відпочивали.

Чорнобиль місто невелике, суто українське, було все в садах. Центральна вулиця і садиби з городами. Народ жив обцинно, – ми ходили один до одного

в гості, ловили рибу на Прип'яті. І все зруйнувалося відразу, що на мене справило сильне враження. Звідси драма, – ось дві картини ілюструють вибух.

– **Як до Вас приходять задум твору?**

– Ми живемо у світі драми, якою є історія людства. Підтвердженням цього в житті може бути несподіваний аспект, навіть побутовий. Потім він розгортається у філософському плані, робиш ескізи композиційних схем.

– **А якою Ви бачите свою творчість надалі?**

– Хочу побачити Україну щасливою, квітучою і відобразити це, незважаючи на перипетії, які переживаємо. Необхідно йти до захоплення – нашими людьми, історією, тому маю намір найближчим часом реалізуватися в аспекті «Україна – сад, Україна – цвіт». Ось виставив картини на Чорнобильську тему, а згодом хапаюся за голову і ховаю. Таким бачу себе в майбутньому.

– **Афіші виставок Ваших робіт красномовні. Які запам'яталися?**

– На плакаті елементи храмового іконостасу в зруйнованому,

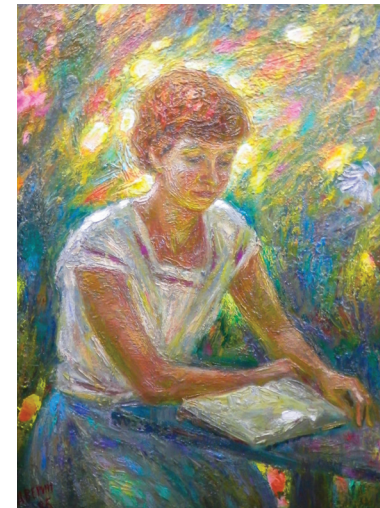
зрушеному архітектурно стані. Через храми, руйнування та відновлення їх хотілося знову-таки передати історичний шлях нашого народу. Розквіт, будівництво, занепад наших храмів історично фіксований багато разів. Татаро-монгольська навала, руйнування в епоху народно-визвольних воєн часів Богдана Хмельницького, коли храмами володіли орендарі. Софія стояла кілька століть зруйнована. Петро Могила зумів звернути увагу на те, що не можна більше цього терпіти. Йдеться про відновлення національної самосвідомості, що відображається у храмовому циклі.

– **Напевно наш читач захоче побачити Ваші картини. Чи є контакт?**

– Заходьте на сайт <http://www.viktor-kaverin.com>, де є контактна інформація.

– **Пане Вікторе, яке Ваше ставлення до сучасного мистецтва?**

– З одного боку, триває видима падіння професійної майстерності художників, з іншого – відкриті шлюзи, куди входять великими потоками винятково молоді сили від мистецтва. І творчість, особливо символічна, кипить. Однак помічаю: випуски профільного вищого навчального закладу стають слабшими. Профмайстерність відходить на другий план, мож-

ливо, тимчасово. Мистецтво еволюціонує різновекторно: то вибух, то заспокоєний на десятиліття еволюційний розвиток, коли розробляється внутрішня форма. Сучасне мистецтво – це боротьба стилів, манер, мистецьких візій.

– **А як Ви ставитесь до продажу картин художником?**

– Усе, що ми робимо, – для людей. Роботи мають піти з майстерні. Один із шляхів – до музею. У мене торік до музею

у Кропивницькому взяли 11 портретів.

Реалізую свіжі етюди, гарні квіти тощо, якщо вдасться влітку намалювати та знайдеться, кому запропонувати, адже жити якось треба. Щось потрібне і для персональної виставки (дороге нині задоволення), робити яку мушу з періодичністю хоча б одну на п'ять років, аби бути в тренді. І вони часто не окупуються: буває, продаєш роботи, буває – ні. Думаю, років за два «персоналку» організую.

– **Які труднощі відчувають художники? Чим може допомогти держава, шанувальники мистецтва, меценати?**

– Дуже висока вартість оренди приміщень. Візьmemo майстерню, де наразі розмовляємо. Нещодавно платив за приміщення дві тисячі гривень, тепер – чотири на місяць. Начебто в лютому вийшла нова методика, розраховуємо, що вона різко знизить оренду, але не настільки, як сподівалися.

– **Тобто можна опинитися перед вибором: бути художником чи ні?**

– На жаль, так. В'їхати до себе в квартиру з усім, що тут бачите, я не можу. А багато талантів ризикують просто не отримати розвитку. У мене побажання Київраді: розглянути це питання. Якщо Мінкультури має вплив на Київраду, то посприяти цьому.

Я написав заяви з проханням перевести мене на нову методику, які лежать в Департаменті комунальної власності міста Києва та в комісії по культурі при Київраді. Обіцяли розглянути. Разом зі мною написали заяви ще кілька осіб, але ж нас десятки орендарів у місті! І треба, щоб пішли нам назустріч, запровадили нову методику, яка не діє, хоча й опублікована. Вона не дає серйозних послаблень, лише зрізає позамежні суми. Адже у нас профіль неприбуткової оренди, її вартість має бути низькою.

– **Дякую за розмову, пане Вікторе. Сподіваюся, інтерв'ю посприятиме воцарінню світлого сонячного колориту у Вашому житті, – і творчому, і повсякденному.**

ДОНЕЦЬКІ ЯК НОСІЇ ПАТРІОТИЗМУ, КРАСИ ТА ШЛЯХЕТНОСТІ

На жаль, у нашому суспільстві досі існують стійкі стереотипи щодо мешканців Донбасу. Мовляв, серед них переважають люди агресивні та малокультурні, орієнтовані винятково на матеріальні цінності.

Сергій ЛАЩЕНКО

Почали війну, запросили ворога у свій дім, а тепер панькайся тут з ними... Шкідливий міф. За чотири роки війни можна було б і розібратися, що такі узагальнення недоречні. Є чимало біженців, які можуть бути прикладом для галичан, закарпатців, запорожців, поліщуків, наддніпрянців... Їх би виявляти, підтримувати, знайомити з однодумцями, оточувати увагою, запрошувати до шкіл. Спілкування «позитивних» донеччан з дітьми інших регіонів домогло б набагато швидше руйнувати усталені стереотипи. Але багатьом легше жити, затулившись від реалій зручним стереотипом. Бо, якщо всі «погані», то й допомагати нікому не треба. Дуже хотілося б переконати таких егоїстів у зворотньому. У тому, що «світлий» людей серед біженців з Донбасу (сюди здебільшого зараховують і слобідську Луганщину) вистачає, легко переконатися, читаючи пресу, переглядаючи новини та спілкуючись у соцмережах. Останнім часом і живе людське спілкування стало доступнішим, оскільки суспільство трохи мобілізувалося і зустрічі представників віддалених регіонів почастишали.

Розмальований під'їзд Яни Униченко, Здолбунів

У Здолбуніві, що на Рівненщині, люди добре знають роботи 27-річної біженки з Луганщини, Яни Униченко. Вдячні за те, що вона розмальовує у веселі кольори під'їзди їхніх будинків. Свою малу батьківщину Яні довелося покинути, бо там тепер хазяйнують донські «казачки». А вона ж завжди

Ковальська робота Сергія Дуди

була проукраїнською, підтримувала Майдан... Тож довелося переїздити на Західну Україну. І такі випадки культурницького «донорства» донецьких непоодинокі. Колись Ольга Черьомушкіна розписувала тетраподи в Маріуполі, зробивши це приморське місто навіть візуально більш українським. Петриківський розпис – явище «східняцьке», бо походить із Дніпропетровщини. І це добре, що процес відродження українськості на східних теренах спирається не на галицьку, скажімо, субкультуру, а на свою, регіональну. Останнім часом дедалі помітнішими стають впливи донеччан на Центр і Захід. Та сама Оля Черьомушкіна була вимушена переселитися з Маріуполя до Львова, оскільки на той момент народила вже третього сина. Її ж чоловік пішов воювати за Україну в складі добровольчого батальйону «Азов»... Оскільки не всі місцеві могли зрозуміти такий відверто проукраїнський вчинок, то зразкова мама (і патріотична, і синочків аж троє!) вирішила пересе-

Світлана Кравченко з Донеччини привезла до Львова виставку робіт творчої майстерні «Оберіг» з дуже промовистою назвою: «Генетичний код Бахмута». Там рушники, фрагменти сорочок, зразки жіночого одягу, який носили колись на Слобожанщині. «Ми почали формувати цю колекцію вже під час війни і показали її на День вишиванки у 2016 році, – каже пані Світлана. – Нашими моделями були не представниці модельного агентства, а звичайні жінки: волонтерки, військові, переселенки, наші пенсіонерки... Серед них були люди, які вперше вийшли на сцену, які перед тим ніколи не вдягали українські строї і розмовляли на той час винятково російською. Коли ж вони вдягли цей одяг, то казали, що почувалися королевами, що з ними щось таке відбувалося... З'явилося дивне відчуття: «та це ж мій рідний одяг!».

Як не пригадати слова відомої співачки Анжеліки Рудницької: «Зараз найбільш патріотичний регіон – це Донбас. Ніхто так гостро не відчуває бажання ідентифікувати себе як українців, ніхто так гостро не хоче вдягнутися у вишиванки... Донеччина і Луганщина перебувають на піку патріотичного піднесення!»

Може, це нормальна реакція на війну та окупацію частини Донбасу проросійськими бойовиками? Тож не дивно, що, попри «всепропальські» настрої і нарікання якоїсь частини наших громадян на те, що все в країні погано, є люди, які жертвовно і системно працюють. Тому запущено багато позитивних процесів. А щільним контактам «Бахмута українського» з інтелігенцією Львова вже понад два роки. Взимку Світлану Кравченко сердечно приймали в Маріїнському товаристві «Милосердя», що на вулиці Руській. Вона багато говорила про вишивку, про мисткинь донецького краю. Здавалося б, тема суто

для фахівців... Але час від часу вона говорила речі, які було б цікаво почути будь-якому українцю. Наприклад, звертаючись до львів'ян, казала: «Приїздіть до нас частіше! Бо у вас інша мова, інша енергетика, нам цього дуже не вистачає...». Потім присутні, затамувавши подих, слухали розповідь Світлани Кравченко про те, як місцеві патріоти рятували наших воїнів, яким вдалося вийти з-під Дебальцевого. Голодні, поранені, обморожені (тоді стовпчик термометра опускався до позначки -150°C) – вони зі зброєю сиділи в парках і скверах, на ганках, бордюрах, лавочках... Цього неможливо забути! Може, для когось вони досі залишалися окупантами, але патріоти без вагань брали їх додому по двоє-троє, інколи по 5–6 осіб, а родина Козловських дала притулок 37-ми воякам! Зігрівали та годували виснажених хлопців не день-два, а інколи по кілька тижнів! Хіба це не подвиг, не красномовне свідчення внутрішньої краси нескореного, недоасимільованого українського Донбасу?

Робота Ольги Черьомушкіної у львівському садочку

Куди тільки не порозкидала доля мешканців шахтарського краю... Перебуваючи нещодавно у Причорномор'ї, я дізнався про родину Сергія Дуди з донбаської Дружківки. Тепер він мешкає під Одесою. Як і більшість проукраїнських активістів, Сергій встиг побувати «на підвалі» у бойовиків. Але говорить про це спокійно. А от як не міг спокійно, без емоцій, слухати розповідь знайомих про те, як Сергій із дружиною, народивши шість доньок, далі мріяли про сина. І, врешті, дружківчани взяли на виховання шістьох хлопчиків з дитячого будинку, серед яких були навіть діти сепаратистів... Погодьтеся, не часто зустрічаються в житті такі прояви шляхетності. Бог винагородив

Віра Свистула та її роботи

подружжя: згодом у них народився і власний синочок! Так часто буває в усиновлювачів, адже Бог завжди віддячує добродіям людям за добрі справи.

Раніше у Сергія був будівельний бізнес, чудовий будинок із басейном, дорогої автівки. Все пішло прахом... Але дружківчанин (земляк Олекси Тихого) не занепав духом. Він рішуче перекваліфікувався... у коваля. Тепер робить ковані ворота, огорожі, підсвічники та інші художні вироби з металу. Яка це краса! Звісно, в Одесі є чимало охочих купити якісний мистецький витвір. А тому Сергій має чим годувати тринадцятьох дітей. Такі чоловіки, безумовно, є гордістю України. Головне, що Сергій Дуда навчає ковальського мистецтва своїх синів. От що таке – справжній, проукраїнський Донбас!

Перебуваючи там-таки, на Одещині, випадково дізнався про чудові мистецькі роботи луганчанки Віри Свистули. Вона разом із чоловіком Олександром була вимушена покинути рідне село Хрящувате. Причому, Олександр, попри те, що був мирним мешканцем, отримав серйозне осколкове поранення ноги внаслідок обстрілу села росіянами. Частину кінцівки довелося ампутувати. Здавалося б, у таких умовах пересічний громадянин опустить руки. Та ще у вимушеному вигнанні. Але тільки не Віра з чоловіком! Несподівано для себе колишня вчителька реалізувалася в бессарабському селі Кулевча, як... талановита народна майстриня. Вироби з найрізноманітніших підручних матеріалів (насіння гарбуза, соняшника, ягід, шкірки лимона) просто зачаровують. Це ж яку фантазію і яку наполегливість треба мати! Віра Анастолівна каже, що в її успіхові є чималий внесок (не менш, як 30%) чоловіка Олександра. Він усіляко підтримує дружину, пишається її новим захопленням. Тож не будемо звинувачувати донецьких, що вони усі «сепари». Навпаки, український сегмент Донеччини показав свою життєздатність і неабияку привабливість.

ЖАХЛИВІ ЗВИНУВАЧЕННЯ У ГЕНОЦИДІ

Вшанування жертв села Гута Пеняцька, що на Брідщині, в останні роки вже стало традиційним. 28 лютого, напередодні тієї сумної дати, біля пам'ятника загиблим щорічно збираються представники Польщі та України і схиляють голови перед їхньою пам'яттю. У 2009 році жертв пом'янули президенти Лех Качинський і Віктор Ющенко. Цьогорічні сумні урочистості неочікувано набули вкрай неприємного для українців резонансу. Президент Польщі Анджей Дуда звинуватив у знищенні села винятково українців та назвав цю трагедію геноцидом, тобто одним з найжахливіших злочинів проти людства і людяності. Заяву А. Дуди 25 лютого 2018 року зачитав біля пам'ятника жертвам Гуті Пеняцької державний секретар Канцелярії президента Республіки Польща Адам Квятковський.

Незабаром інформація про це заповонила весь інформаційний простір Польщі, Росії та України. Наведемо лише деякі заголовки: «Анджей Дуда звинуватив українців у знищенні в 1944 році польського села біля Львова», «Президент Польщі звинуватив українців у геноциді», «Анджей Дуда звинуватив українських націоналістів у геноциді поляків села Гута Пеняцька», «Дуда: хочемо хороших відносин з Україною, але забувати про «геноцид» не можна». Ось слова-звинувачення президента Польщі:

«Ви зустрічаєтесь сьогодні у місці, яке 74 роки тому за один день із великого жвавого села перетворилося на мертву пустку. Злочин геноциду, скоєний тут українськими солдатами й поліцейськими, які служили гітлерівському німецькому Третьому рейху, і українськими націоналістами, призвів до знищення приблизно тисячі осіб: польських мешканців Гуті Пеняцької та євреїв, які втекли з міст Волині й Поділля. Від імені держави й польського народу я схиляю голову як данину жертвам мучеництва. Їхня безвинна смерть тільки за те, що

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

Пам'ятник у Гуті Пеняцькій

вони були поляками, жахає жорстокістю».

До зачитання цієї заяви А. Дуди ніхто в Україні та й, мабуть, у Польщі, не чув про звинувачення українців у геноциді за трагедію села Гута Пеняцька. Ці звинувачення вперше публічно прозвучали з вуст польського президента у самій Гуті Пеняцькій щойно 25 лютого 2018 року, тобто у розпал антиукраїнської кампанії, яку провадять у Польщі крайні радикали з партії «Право і справедливість» (PiS). Комусь дуже розходить у створенні напрути в українсько-польських відносинах, та ще й в умовах російської агресії на Донбасі. Привертає увагу і той факт, що антиукраїнська риторика PiS – про УПА, дивізію СС «Галичина», українських націоналістів, українських колаборантів, Бандеру, до цього нікому не відому так звану «бандерівську ідеологію» – дуже дивним чином збігається з антиукраїнською кампанією путінської Росії, де лунають практично всі такі самі звинувачення українців, лише з однією несуттєвою

відмінністю: замість польського винаходу про «бандерівську ідеологію», там звинувачують вже теперішніх українців ще й у фашизмі та антисемітизмі. Невже це випадковість?

Наголошу, що до 25 лютого 2018 року в Україні не було жодної публікації, яка би звинувачувала українців у геноциді поляків у Гуті Пеняцькій. Пересмикуванням фактів і спекуляціям про «геноцид» крайньо правих польських шовіністів в Україні не приділяли належної уваги і не сприймали їх серйозно. Ніхто, ніде і ніколи, навіть польські крайньо праві радикали, не порушували питання про геноцид поляків у Гуті Пеняцькій перед жодним судом; немає й рішення жодного суду, який би встановив факт злочину геноциду поляків у Гуті Пеняцькій.

До заяви А. Дуди ані в Польщі, ані в Україні не було здійснено жодного належного дослідження проблеми Гуті Пеняцької, не відбулося жодної наукової конференції або хоча б публічної дискусії на цю тему із залученням істориків двох країн. Ми не маємо жодного наукового висновку. Навіть число жертв невідоме – називають цифри від 200 до 1500. Ніхто не порушив питання про розкопки, експертизу та перепоховання по-християнськи жертв трагедії у Гуті Пеняцькій. Немає і висновку експертів-криміналістів. Замість цього роль дослідника, науковця, експерта та судді в одній особі взяв на себе президент Польщі А. Дуда. Отака демократія, право і справедливість польські.

Привертає увагу той факт, що А. Дуда провину за скоєний злочин поклав на «українських солдатів і поліцейських, які служили гітлерівському німецькому Третьому рейху, і українських націоналістів», однак жодного слова він не сказав про німець-

ких окупантів, які насправді організували і здійснили каральну акцію в Гуті Пеняцькій. Виходить, що не німецькі окупанти, а лише самі українці у німецькій формі – «солдати», «поліцейські» і «націоналісти» – напали на Гуту Пеняцьку та вбивали людей за те, «що вони були поляками». Отже, президент Республіки Польща Анджей Дуда відкрито звинуватив українців у геноциді поляків. Звинувачення більш ніж серйозні, тому нехтувати ними не можна.

Зазначу, що у роки Другої світової війни німецькі та угорські окупанти повністю знищили в Україні 250 сіл, але у жодному випадку, ніхто і ніде не звинувачував гітлерівців і хортистів у геноциді. Не звинувачували у геноциді ані німців за Хатинь у Білорусії, Кортеліси в Україні, Лідіце у Чехії, Орадур у Франції, ані угорців за українську Корюківку – скрізь ці звірства німець-

ми, а поляки – римо-католиками, тому підпорядковані єдиному релігійному центру – Ватикану та Папі Римському. Це дуже добре розуміли автори тексту заяви, яку від імені президента Польщі зачитав секретар його канцелярії. Саме тому у тексті президентського звинувачення є невеличке але дуже суттєве юридичне уточнення: «вбивали тільки за те, що вони є поляками».

Ці наскрізь фальшиві і абсолютно надумані президентські звинувачення не відповідають справжнім обставинам справи і є не чим іншим, як грубим, безсоромним, бездоказовим і злісним наклепом на українців та недолугою спробою перекласти на них провину за каральну акцію, організовану і здійснену німецькою окупаційною адміністрацією та збройними силами Німеччини проти радянської партизанки і польського підпілля Гуті Пеняцької. На той час це,

Президент Польщі А. Дуда

ких і угорських окупантів розглядалися як невинуваті, з точки зору права та моралі, каральні акції, що порушували міжнародне право і закони ведення сухопутної війни, тобто вважалися воєнними злочинами, а їх організатори і виконавці – воєнними злочинцями. Про геноцид ніде не йшлося. Чому ж у Польщі у 2018 році заговорили про український геноцид поляків 1944 року у Гуті Пеняцькій? І що таке геноцид?

Згідно з «Конвенцією про запобігання злочинам геноциду і покарання за нього» від 9 грудня 1948 року, ООН визначила, що «під геноцидом розуміються дії, які здійснюються з наміром знищити цілком або частково якусь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку».

У випадку з Гуті Пеняцькою расові і релігійні підстави для звинувачення у геноциді не підходять, бо поляки й українці належать до однієї європейської раси, сповідують одну християнську релігію. До того ж, галичані у більшості є греко-католика-

контрольоване Армією Крайовою (АК), село стало найбільшою на Львівщині базою радянських партизанів, які здійснювали диверсійні і терористичні акти та коїли звірячі розправи з проявами садизму проти німецьких солдатів та місцевого населення. Про це ми розповімо нижче, але спочатку зазначимо ще й таке.

Звинувачення українців у геноциді поляків у Гуті Пеняцькій аж ніяк не є випадковими. Вони продовжують неправдиві заяви польського сейму і сенату про так званий геноцид поляків на Волині 1943 року. У Польщі звинувачення українців набрали сили закону. Далі поляки звертатимуться до парламентів країн-учасників ООН про визнання «геноциду». Цілком зрозуміло, що найпершою країною, яка підтримає Польщу, буде Росія. У цьому немає жодного сумніву. Тобто Україна опинилася на небезпечній межі, після якої вона муситиме давати пояснення всьому

Керівник канцелярії президента Адам Квятковський виголошує звернення президента Польщі А. Дуди. Гута Пеняцька, 25 лютого 2018 року

Продовження. Початок на стор. 7

Обкладинка одного з видань книги «На вічну ганьбу Польщі, твердині варварства в Європі»

му світові. Тому це питання є надзвичайно важливим, воно потребує ретельного аналізу, правдивої оцінки і відповідного реагування не лише українського суспільства, а й парламенту, уряду і Президента України.

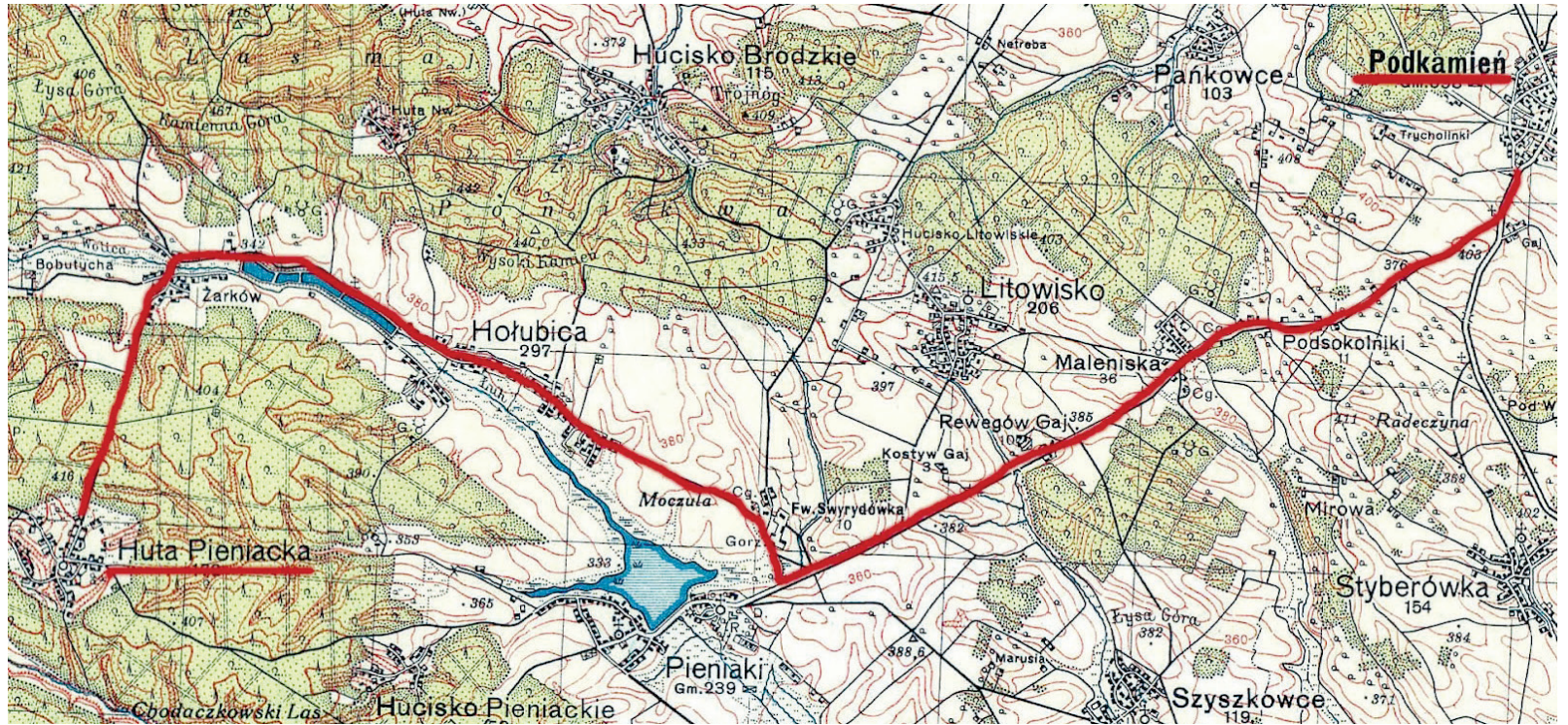
Документальних доказів або хоча б поважних аргументів на підтвердження жадливих звинувачень українців за трагедію села Гута Пеняцька польська сторона не навела жодних. З огляду на зазначене, як історик, краєзнавець і безпосередній свідок комуністичних інсинуацій радянського режиму 80-х років ХХ століття, спробую поєднати численні факти із багатьох відомих мені джерел і власного життєвого досвіду та дещо прояснити події, безпосередньо дотичні до трагедії села Гута Пеняцька та обставин встановлення комуністами у 1989 році першого пам'ятного знаку на місці знищеного німецьким окупаційним режимом села.

Насамперед зосереджу увагу на головних питаннях: що стало причиною знищення села Гута Пеняцька, хто і чому здійснив перший напад на Гуту Пеняцьку 23 лютого 1944 року, хто планував і організував акцію знищення села Гута Пеняцька 28 лютого 1944 року, хто дав наказ про знищення села Гута Пеняцька та його жителів, хто виконував цей наказ, хто командував військом, яке нищило Гуту Пеняцьку, які саме воєнні підрозділи здійснювали каральну акцію і яка держава відповідальна за знищення Гуту Пеняцької та її мешканців. Прояснивши ці питання, ми зможемо відповісти і на найсуттєвіше у нашому випадку: яка участь українців у знищенні села Гута Пеняцька та яка міра їхньої відповідальності за цей, безумовно, воєнний злочин.

Далеко не останньою за значенням має бути і відповідь на запитання: чому початкові звинувачення «німців», «гітлерівців», «фашистів» за знищення села Гута Пеняцька та її мешканців, наявні у всіх радянських публікаціях періоду 1945–1981 років,

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

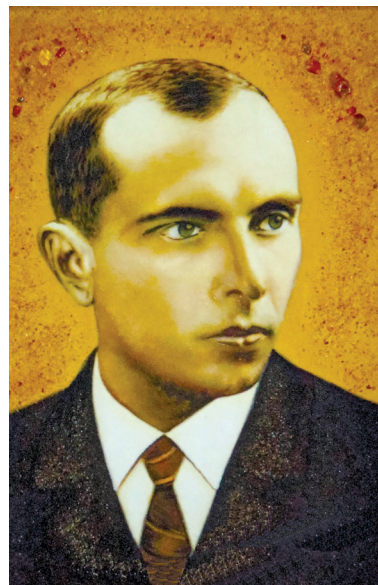
Фрагмент польської карти з Гутю Пеняцькою та околицями

наприкінці 80-х років ХХ століття були раптово перенесені на «українських буржуазних націоналістів»? Безумовно, слід прояснити і таке питання: чому радянська влада наприкінці свого безславного існування раптово «згадала» про трагедію поляків села Гута Пеняцька і 26 лютого 1989 року урочисто відкрила на її місці пам'ятний знак?

Але мусимо почати із більш давньої історії, аби краще зрозуміти суть питання.

СЕЛО ГУТА ПЕНЯЦЬКА

Гута Пеняцька була розташована у мальовничій долині поміж порослих буковими лісами Вороняцьких горбогір'їв на північному краю плато Подільської височини, у тихому кутку спо-

Герой України Степан Бандера

конвічної української землі, що за 20 км на південь від Бродів і за 20 км на північний схід від Золочева. Найближчі села: Жарків (3 км на схід), Ясенів (5 км на північний захід), Верхобуж (7 км на південь). Відносно гарна польова дорога з'єднувала Гуту Пеняцьку із Жарковим та Ясеновим. До Ясенова було дуже важко їхати кіннями через круті гори, а до Верхобужа – з огляду на лісисту та заболочену місцевість, тому основне сполучення із сусідами Гута Пеняцька мала дорогою Жарків–Голубиця, якою з'єднувалася з Пеняками (8 км на південний схід). У цьому лісистому краї Пеняки були найбільшим селом, і початково Гута до нього належала, тому й отримала свою назву – Гута Пеняцька. Ліси оточували село з усіх боків.

У Йосифінській метриці 1786 року записано, що Гута Пеняцька то «село ново осіле». (Центральний державний історичний архів України у Львові (далі ЦДІАУЛ), ф. 19, оп. XVIII, сп. 290, арк. 14). Назва Гута вказує на виробництво тут скла. Це підтверджують і архівні документи. У звіті Львівського окружного управління від 18 квітня 1807 року зазначено, що на виробництві скла тут працювало 37 робітників (ЦДІАУЛ, ф. 146, оп. 7, сп. 244, арк. 9). Село поступово розрослося: у 1820 році у Гуті Пеняцькій налічувалося 56 господарств, (ЦДІАЛ, ф. 20, оп. XIX, сп. 193), у 1857 мешкали 535 осіб, а згідно з переписом населення 1900 року – 890, з них 762 були римо-католики (переважно поляки), 78 греко-католики (українці), 50 ізраелітів (євреїв).

За роки Першої світової війни населення села суттєво скоротилося. За переписом 30 вересня 1921 року, у Гуті Пеняцькій мешкали 724 особи, з них 659 поляків, 45 українців і 19 євреїв. У роки польської окупації краю 1920–1939 років у Гуті Пеняцькій діяла польська школа. Відомо, що у 1925 році у ній навчалося 58 учнів. Чисельність населення Гуту Пеняцької станом на початок Другої світової війни невідома, однак більшість у ньому склали поляки, хоча й українці тут теж традиційно мешкали.

Жодних міжетнічних конфліктів українців з поляками у Гуті Пеняцькій, як і на цілій Брідщині, ані за часів Австро-Угорщини (1772–1918), ані за період Західноукраїнської Народної Республіки (1918–1920), ані за польської окупації краю (1920–1939), ані за радянсько-більшовицької влади (1939–1941) не було; принаймні джерела про таке мовчать, і старші люди про таке не говорили. Якщо десь і виникали якісь негарязди, то на побутово-мірному рівні. Тобто українці, поляки, німці і євреї на Брідщині жили мирно, цьому значною мірою сприяла виважена і толерантна національна політика Австрії та цісаря Франца-Йосипа I, про якого у старшого покоління українців збереглися лише теплі спогади. За Австрії майже у кожному селі на Брідщині діяли українські школи, українські хати-читальні, українські клуби, вільно видавалися українські газети, журнали, книги; навіть на всіх паперових грошах Австро-Угорщини поряд із німецькою та угорською

були написи українською мовою: «п'ять корон», «десять корон», «двадцять корон», «п'ятдесят корон», «сто корон». Ситуація різко змінилася після окупації краю Польщею у 1920 році. Саме у цей період (1920–1939 років) уряд Другої Речі Посполитої заклад потужну основу для польсько-українського протистояння та міжетнічних конфліктів. З огляду на це, мусимо і цій темі приділити дещо уваги, бо без неї не будуть зрозумілими причини братовбивства і багатьох трагедій українців та поляків першої половини ХХ століття.

КРАЙ У РОКИ ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ 1920–1939 РОКІВ

Здобувши перемогу в українсько-польській війні 1918–1919 років та відбивши з допомогою армії Української Народної Республіки на чолі із Симоном Петлюрою агресію більшовицької Росії у 1920 році, відновлена польська держава з Юзефом Пілсудським на чолі підступно зрадила свого вчорашнього союзника і, замість союзної УНР, визнала маріонетково-бутафорську Українську Соціалістичну Радянську Республіку, створену Леніном, Сталіном і Троцьким у Харкові. Як наслідок, українська делегація не допустила до переговорного процесу між Польщею, Росією, Білорусією та Україною. Інтереси Білорусії представляла делегація Росії, що дуже влаштовувало поляків, задоволені вони були і представництвом України, яке здійснював бутафорський «уряд» з Харкова. В результаті підступної змови,

На сторінці 9 фото концтабору Заксенхаузен, у якому з липня 1941 по жовтень 1944 був ув'язнений Степан Бандера

щойно відновлена польська держава впродовж 1920–1921 років знайшла цілковите порозуміння з більшовицькою Росією на переговорах у Мінську та Ризі і вкотре в історії розділила разом з нею Україну. Домовленості щодо поділу України офіційно закріпили Ризьким мирним договором 1921 року. За його умовами Східна Галичина, більша частина Волині і Західне Полісся перейшли до складу відновленої польської держави. Так, завдяки поступкам тоді ще вкрай хиткої влади російських більшовиків, польський уряд домігся від них територіальних поступок і отримав юридичне право на фактичну окупацію споконвічних українських земель. Цього разу державний кордон між Росією і Польщею проліг по річці Збруч. Тобто польсько-український етнічний кордон, відомий як «Лінія Керзона», опинився далеко позаду, бо новий державний кордон між Польщею і Росією проліг від нього на 200–250 км східніше. Внаслідок цього брутального поділу України між двома сусідами-окупантами, територію від ріки Сян, включно з Перемишлем і середньою течією Західного Бугу, разом із Холмщиною – на заході («Лінія Керзона») та рікою Збруч – на сході стали називати Західною Україною (теперішні Тернопільська, Івано-Франківська, Львівська, Волинська і Рівненська області, Перемишльщина і Холмщина). Польські окупанти за цією територією закріпили свої назви – Малопольська (Мала Польща) і «креси східні» («околиці східні» або «порубіжжя східне»).

Тут варто зазначити, що наявність у Польщі спільного кордону з Росією обернулася для неї цілковитою катастрофою у 1939 році. Тоді Росія з лихвою забрала у Польщі те, чим ніби поступилася їй за 18 років до того. Невже ця обставина польський уряд не насторожує тепер?

Якби не хижакський поділ України між Польщею і Росією у 1921 році, то на карті Європи вже тоді постала б Незалежна Україна. Не було би ані голодомору 1931–1933 років на Україні, ані серпневої змови Гітлера і Сталіна у 1939 році, не було би усіх жахів Другої світової війни і трагедії Гути Пеняцької.

Тут треба чітко сказати, що Брестський мирний договір 1921 року між Польщею Пілсудського і Росією Леніна–Сталіна став одним із підмурків Другої світової війни.

Броди і Брідщину польське військо захопило у 1920 році. Після узаконення Ризьким мирним договором входження Західної України до складу Другої Речі Посполитої у краї розпочалася неприхована політика ополячення українського населення та утисків усього українського. Школи масово переводилися на польську мову навчання. Якщо мої бабуса і дідусь за Австрії у селі Гаї Дітковецькі навчалися українською мовою, то моя мама та її сестри і брати у тій самій школі за Польщі (30-ті роки ХХ ст.) навчалися польською мовою. І це при тому, що із 750 жителів села у ньому було лише 7 польських родин і 3 єврейські. На державну роботу, навіть на залізницю, брали лише римо-католиків, тобто поляків. Тим самим створювали умови для зміни віри, мови та етнічної належності. Так влада польська здійснювала примусову асиміляцію українців і втілювала у життя ідею моноетнічної держави.

Якщо за Австрії, тобто до 1918 року, на вулицях міста Броди вільно розмовляли українською, німецькою і польською мовами, то за Польщі (1921–1939 рр.) тут запанувала польська. Мій дідусь Михайло Демчук, 1902 року народження, розповідає, що у 20-х роках його з колегами зупинив у Бродях один панок і дуже куль-

турно пояснив, що в місті слід розмовляти польською мовою, бо українська то «мова до гною, а не до ulici». Такого у Бродях за Австрії не траплялося.

Українці зауважили зміни, це не могло їх не хвилювати. Урядова політика протекціонізму полякам та національних утисків українців викликали обурення, а подекуди й озлоблення. Великі невдоволення виникали і від продажу орних земель під час так званої парцеляції переважно полякам. Політика осадництва теж не породжувала серед українців позитивних емоцій.

Осадники – то вихідці з корінних польських земель, переважно колишні польські жовніри, їм польський уряд роздавав українські землі, забезпечував сільгосприманентом, допомагав фінансово. За рахунок польської держави осадникам будували хати, господарські споруди, криниці. Так на Брідщині виникли десятки польських присілків: Антося, Варшавка, Болеславка. Саме завдяки дітям осадників українські школи масово переводили на польську мову навчання. Протестні настрої у суспільстві створили сприятливий ґрунт для його радикалізації.

У відповідь на антиукраїнську політику польського уряду, у 1929 році виникла ОУН – Організація Українських Націоналістів, яка поставила за мету захист українців в Україні та створення Самостійної Соборної Української Держави. Протестні акції ОУН викликали рішучий опір з польського боку. За особистим наказом керівника Польщі Ю. Пілсудського у вересні–жовтні 1930 року на західноукраїнських землях, фальшиво іменованих поляками «кресами східними», тобто «східними околицями», розпочалася справжня варварська акція – пацифікація, так ця дія іменувалася в тодішніх польських урядових документах. Назва походить від латинського слова *pacifikatio* – «втихомирнення».

Пацифікації було піддано 750 українських сіл Волині та Галичини, значна частина з яких зазнала важких матеріальних втрат і руйнувань. Офіційні польські дані занижують цифри новітнього

варварства, але все одно підтверджують пацифікацію 450 сіл.

Пацифікація здійснювалася силами польського війська, поліції, жандармерії, молоді з польських патріотичних організацій та місцевих осадників. Зазвичай пацифікатори вдиралися до українських сіл уночі. Відповідно до інструкції вони приводили в одне місце (гміну, школу, кооператив, клуб) найбільш активних селян – членів українських організацій і розпочинали тортури.

Цитую статтю «Пацифікація» з академічного видання – «Енциклопедія історії України»: «З людей здирали одяг, клали на лавку, кілька військових притримували жертву, двоє інших ставали по її боках і грубими палицями або нагаями били поки людина не втра-

чала притомності. Тоді побитого зливали водою, щоб прийшов до свідомості, і продовжували екзекуцію до чергового зомління. 100–200 ударів становили норму. Між катованими були також жінки, старі й підлітки, часто священники й інші інтелігенти... Під протекстом пошукування укритої зброї, військо пустошило доми: зривали з хат покрівлі, били у вікнах шибки, розвалювали печі, ламали меблі, викидали із шаф і скринь одяг, білизну, кожухи, топтали їх чоботами, дерли багнетами. З подушок і перин випорювали пір'я. Харчові продукти викидали з комори на подвір'я, мішали з болотом і обливали на-

фтою. У stodolі нищили сільгосподарське знаряддя, на обійстю занечищували криницю. Справившись з одною хатою, ішли до чергової». (ЕУ – Т. VIII. – К.: Наукова думка, 2011. – С. 100–101).

Жорстокі розправи коїли поляки по всій Волині і Галичині масово, зокрема у сусідніх із Гутою Пеняцькою селах. Частина з них описана в документальній книзі про пацифікацію, з численними ілюстраціями, яка вже тричі видавалася; її назва «На вічну ганьбу Польщі – твердині варварства в Європі» (останнє видання побачило світ у Львові в 2011 році). Із цієї книги використаю документальні фрагменти, які стосуються посла до польського сейму від Брідщини Олександра Вислоцького. Цього інтелігентно-

го українського діяча з УНДО (Українська народно-демократична організація) заарештували у власній оселі в селі Гаї Дітковецькі у ніч на 10 вересня 1930 року. Тоді ж було заарештовано ще 17 дуже відомих українців – послів до польського сейму. Усіх їх доправили у тюрму в Брест, де їх били, катували, принижували їхню людську гідність та усяляко з них знущалися. При цьому кати-офіцери у польській формі щоразу запитували, чи пан ще хоче балотуватися послом до сейму.

Посла Олександра Вислоцького заарештував сам комісар Бродівської поліції, при цьому були ще три поліцаї, один жандарм і двоє молодиків у цивільному. По прибутті до тюрми у Бресті О. Вислоцького знову обшукали, описали і польський офіцер, пхнувши посла, гукнув: «Марш, свиню українська». Посла О. Вислоцького помістили у камеру разом з іще одним українським послом до польського сейму Вітосом. Польський офіцер змушував посла Вітоса виносити тюремний кібель (посудина із випорожненнями – Д. Ч.) та її чистити голіруч. Подібних принижень зазнали й інші послы польського сейму – їх побиттям і погрозами змусили голіруч чистити кіблі з казарми польських жовнірів.

ОГОЛОШЕННЯ
про проведення конкурсного
добору на посаду директора
Державного історико-архі-
тектурного заповідника
«Стара Умань»
19.04.2018 року
Міністерство культури Украї-
ни відповідно до Закону
України
«Про культуру» оголошує
конкурс на посаду директора
Державного історико-архі-
тектурного заповідника «Ста-
ра Умань»

(далі – Заповідник)
(вул. Небесної сотні (Радянська)
31, м. Умань, Черкаська обл.,
20300)

1. Строк приймання доку-
ментів на участь у конкурсі

Документи на участь у конкурсі
приймаються з 19.04.2018 року по
19.05.2018 року включно.

2. Початок формування кон-
курсної комісії

Міністерство культури України
(далі – орган управління) розпо-
чинає формування конкурсної
комісії з 19.04.2018 року.

3. Умови проведення кон-
курсу

Обов'язковою умовою прове-
дження конкурсного добору є його
відкритість.

Представники засобів масової
інформації та громадськості ма-
ють право бути присутніми на
засіданнях конкурсної комісії під
час проведення співбесіди з кан-
дидатами, під час якої публічно
презентуються запропоновані
проекти програм розвитку Запо-
відника на один і п'ять років.

До участі у конкурсі не допуска-
ються особи, які:

- визнані в установленому по-
рядку недієздатними або їх дієз-
датність обмежена;
- мають судимість за вчинен-
ня злочину, якщо така судимість
не погашена або не знята в уста-
новленому законом порядку, або
на яку протягом останнього року
накладалося адміністративне
стягнення за вчинення корупцій-
ного правопорушення;
- є близькими особами або чле-
ном сім'ї керівників органу управ-
ління.

Особа, яка бере участь у кон-
курсі, подає такі документи:

- заява про участь у конкурсі
з наданням згоди на обробку
персональних даних відповідно
до Закону України «Про захист
персональних даних»;

– автобіографія, що містить пріз-
вище, ім'я та по батькові, число,
місяць, рік і місце народження,
інформацію про громадянство,
відомості про освіту, трудову ді-
яльність, посаду (заняття), міс-
це роботи, громадську роботу
(у тому числі на виборних поса-
дах), контактний номер телефону
та адресу електронної пошти чи
іншого засобу зв'язку, відомості
про наявність чи відсутність су-
димості;

– копія документа, що посвідчує
особу, копії документів про вищу
освіту;

– два рекомендаційні листи до-
вольної форми;

– мотиваційний лист довільної
форми.

Зазначені документи надсила-
ються на поштову та електронну
адреси:

вул. І. Франка, 19, м. Київ,
01601, відповідальна особа – Ти-
щенко Людмила Олександрів-
на, контактний телефон: **(044)**
234–39–93, електронна адреса:
LudaT79@ukr.net з позначкою
«документи на конкурс «Заповід-
ник Стара Умань»».

Особа може подати інші доку-
менти на свій розсуд, які можуть
засвідчити його професійні чи
моральні якості.

Відповідальність за достовір-
ність поданої інформації несе
кандидат.

Публічні презентації проектів
програм розвитку Заповідника на
один і п'ять років кандидати пре-
зентують під час другого засідан-
ня конкурсної комісії.

4. Строки проведення кон-
курсу

Конкурсний добір починається
19.04.2018 року та закінчується не
пізніше 19.06.2018 року.

5. Вимоги до кандидатів для
участі у конкурсі

Кваліфікаційні вимоги:

- вища освіта;
- стаж роботи у сфері культури
не менше трьох років;
- вільне володіння державною
мовою;
- здатність за своїми діловими
і моральними якостями, освітнім
і професійним рівнем виконувати
відповідні посадові обов'язки.

З інформацією, що стосується
умов праці, відомості про матері-
ально-технічну базу Заповідника,
фінансову звітність за попередній
бюджетний період Заповідника
можливо ознайомитися на офі-
ційному сайті Мінкультури (ру-
брика «вакансії»).

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

Закінчення. Початок на стор. 7

Ось як про це писав О. Вислоцький: «Обидва ми (мався на увазі ще один український посол польського сейму на прізвище Корфантний – Д. Ч.) повиносили по двоє кіблів по жовнірах на гору до виходка, помили руками кіблі, які страшенно смерділи». (З протоколу, підписаного українськими послами до польського сейму Олександром Вислоцьким та Іваном Ліщинським // На вічну ганьбу Польщі. Матеріали і документи. – Львів, 2011. – С. 81). О. Вислоцький пише і про численні знущання з нього та інших українських діячів – послів до польського сейму. Серед таких було роздягання послів польського сейму до гола, часті побиття та неодмінний супровід із таких польських словосполучень: «свіньо ураінска», «скурвизин», «пшеклеті українец». (Там само. – С. 82).

На численні протести послів тюремники і кати їм відповідали, що діють за наказом Юзефа Пілсудського. (Там само. – С. 81–82).

Таке варварське знущання з членів парламенту – найвищого законодавчого органу держави – у жодній країні Європи ХХ століття більше не відоме! Ото вам пацифікація (втихомирення) та рівень культури й цивілізованості по-польськи! А чого тут дивуватися, коли 29 серпня 1930 року керівник Польщі Юзеф Пілсудський на засіданні Ради міністрів Польщі назвав конституцію власної країни «проституцією» та заявив: «Я не збираюся навіть рахуватися з депутатським імунітетом. Кара мусить на них впасти». (Зашкільняк А., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. – Львів: Львівський національний університет імені І. Франка, 2002. – С. 474). Рівно через 12 днів після цих жахливо-брутальних слів керівної особи Польщі й було заарештовано 18 українських послів до польського сейму в один день – 10 вересня 1930 року.

Пацифікація на землях Західної України 1930 року – то одна з найганебніших сторінок історії довоєнної Польщі. На що сподівалися керівники польського уряду? Невже думали, що варварські репресії можуть зламати прагнення українців до свободи і незалежності? І в 1930-му, і в наступні роки твердолобі керівники Польщі сіяли на українських землях зло. Чого вартий лиш польський

концентраційний табір Береза Картузька, через який до вересня 1939 року пройшли тисячі українських політичних в'язнів, насамперед членів ОУН. Лише за належність до організації, яка ставила за мету здобуття Самостійної Соборної Української Держави, польський уряд кидав українців у жахливий концтабір за статтею про «намір відірвати частину Польщі». Яких наслідків від брутальних репресій можна було очікувати і чого доброго сподіватися? Як відповідь на польські репресивні заходи в ОУН відбулася радикалізація: у 1933 році більш помірковані залишилися при виваженому і спокійному Андрієві Мельнику, радикали об'єдналися навколо молодого і запального Степана Бандери.

Отже, брутально-огидні репресивні акції проти українців, організовані вищим керівництвом Польщі на чолі з Ю. Пілсудським, призвели до появи на політичному обрії Степана Бандери. Звідси напрашується висновок, що національний герой Польщі Юзеф Пілсудський є «хрещеним» батьком національного Героя України Степана Бандери. І на то нема ради. Таке наше польсько-українське минуле.

І Юзеф Пілсудський, і Степан Бандера обстоювали відповідно польські та українські інтереси. Однак, головна відмінність між обома радикалами є дуже велика. Юзеф Пілсудський був великим другом Адольфа Гітлера і тісно з ним співпрацював. А. Гітлер навіть оголосив жалобу в Німеччині з приводу смерті Ю. Пілсудського. Степан Бандера, на відміну від Ю. Пілсудського, з А. Гітлером не співпрацював і з Йозефом Геббельсом не цілувався. 3 липня 1941 року до серпня 1944 року Степан Бандера перебував в ув'язненні у німецькому концтаборі Заксенгаузен. У концтаборі Освенцім загинули двоє рідних братів Степана Бандери – Василь і Олександр, між іншим від рук не німців, а польських прислужників фашистів. Але ми вже далеко забігли, тому повернемося до післяпацифікаційного періоду 30-х років ХХ століття.

ОУН на чолі зі С. Бандерою взяла на озброєння ідеологію інтегрального націоналізму, до речі, популярного тоді в Європі. Тепер у польських законодавчих актах цю політичну течію назвали «бандерівською ідеологією» та заборонили. Її суть полягала у тому, що українська нація є абсолютною цінністю. Великий

український народ може вільно жити і розвиватися лише у вільній і незалежній державі. Отже, вищою метою української нації є побудова на всіх українських етнічних землях єдиної незалежної України – Самостійної Соборної Української Держави. Цієї високої мети можна було досягнути лише через боротьбу, самопожертву, національний героїзм, безмежну любов до України і відданість українському народові. У методах боротьби не було обмежень – мета мала бути досягнута будь-якими засобами, включно з актами терору щодо головних ворогів.

Уже через рік оунівець М. Лемик застрелив секретаря радянського консульства у Львові О. Майлова, добровільно здався поліції і на суді оприлюднив матеріали про голодомор в Україні, що набуло широкого міжнародного розголосу. 15 червня 1934 року бойовик ОУН Г. Мацейко у Варшаві вбив міністра внутрішніх справ Польщі Б. Перацького, звинуваченого в організації пацифікації українських сіл та знущанні з українських політичних в'язнів, зокрема з українських послів до польського сейму.

Природне прагнення українців до незалежності жорстоко придушувалося в умовах довоєнної Польщі, тому й викликало шалені спроти українців.

Здобувши у 1918 році на руїнах Австро-Угорської, Німецької та Російської імперій свободу і незалежність, відновлена польська держава стала зазіхати на свободу і незалежність своїх сусідів – чехів, литовців і, передусім, українців. При цьому польський уряд використовував українахобі, цинічні та брутальні методи, застосовував різноманітні утиски та насильство, що не могло не обурити широкі народні маси пригноблених і не налаштувати їх не лише проти безпосередніх гнобителів, а й проти всіх поляків. Ось у чому полягала найбільша помилка керівництва довоєнної Польщі та головна причина багатьох трагедій українців і поляків. На відміну від толерантної національної політики Австро-Угорщини, довоєнна Польща застосувала на західноукраїнських землях цілком інше – вона щедро сіяла зерна розбрату і національної ворожнечі. То хіба могло посягати зерно зла дати урожай Добра?

Далі буде

УКРАЇНСЬКІ МАРКЕРИ ХАРКІВЩИНИ

Чомусь стало звичним уявляти собі Харківщину таким собі радянським зросійщеним заповідником. Навіть за часів революції 1917–1921 років Харків згадується переважно в контексті більшовицького бастиону України.

Сергій БАХІН

Насправді це зовсім не так. Просто за радянських часів тема українського визвольного руху, що діяв на теренах краю, навмисно приховувалася, та й тепер про це не дуже часто говорять... Утім, завдяки ентузіастам, дослідникам, справжнім патріотам Харківщини крок за кроком вдається знаходити нові й нові факти стосовно боротьби слобожанців за державну незалежність. Як розповів один з таких ентузіастів, деякі дослідники відмовляють собі в усьому – харчуванні, одязі, особистому житті й усі кошти витрачають на написання і видання книг із цієї тематики.

Саме такі завзяті, патріотично налаштовані слобожанці зібралися на міжрегіональний навчальний семінар «Історико-патріотичні екскурсії Слобідською Україною», що відбувся на Харківщині у другій половині березня. А ще до трьох десятків мешканців області приєдналися численні гості з десяти інших регіонів України – зі Львівщини, Рівненщини, Запоріжчини, Донеччини, Полтавщини, Києва і Київщини, Дніпропетровщини...

Розпочався захід ходою-екскурсією «Вишиваний шлях». Проводила її відома громадська активістка, координаторка громадської ініціативи «Мандруймо Україною» Вікторія Скларова. Саме Вікторія стала ініціатором семінару, який організувало і профінансувало управління молоді харківської облдержадміністрації (Світлана Котлик). Харків відомий туристам як місто

величезних будинків Держпрому і храмів, але набагато менше як місто величезного прошарку української культури. І це не тільки один з найвідоміших у світі пам'ятників Тарасові Шевченку...

Під час маршруту учасники дізналися чимало нового про українські місця Харкова і його мешканців, зокрема про Миколу Хвильового і Юрія Шевельова; пройшлися повз знакові будинки у стилі українського архітектурного модерну (а Харків має найбільше таких прикладів). На чималий час затрималися біля скромного пам'ятника репресованим кобзарям, що в саду імені Тараса Шевченка біля театру опери і балету. Пам'ятний знак постав на цьому місці понад двадцять років тому на вшанування знищених у 30-х роках радянською владою кобзарів, бандуристів і лірників. Кількість жертв коливається від двох до трьох сотень. Знак зроблено у вигляді гранітного моноліту, на якому понівечена кобза.

Для мешканців Слобожанщини кобзар завжди був дуже авторитетною людиною, символом волелюбності, гідності. Тож не дивно, що для радянської влади музиканти стали ворогами. До речі, і пам'ятнику неодноразово перепало від вандалів, особливо страждала кобза, яку відривали від постаменту. Під час екскурсії Назар Черношличник у відповідному вбранні біля пам'ятника виконав кілька старовинних народних пісень на традиційному інструменті.

Про події Революції Гідності нагадує намет з експонатами, що й досі стоїть біля обласної адміністрації. Чотири роки тому в цих місцях російські найманці захоплювали будинок ОДА, але завдяки зусиллям патріотів їх відбили. Розповіла Вікторія і про теракт, що відбувся у той час, коли замінована машина мала вибухнути і рознести все на своєму шляху на десятки метрів. Від великої кількості жертв врятувало інше авто, що стояло поряд...

КРАЙ ПЕТРА БОЛБОЧАНА І ОТАМАНШІ МАРУСИ

Наступна частина семінару відбувалася у санаторії «Березівські мінеральні води». Гостей зустрів концерт чудовий народний колектив «Водограй» – кілька десятків співаків і танцюристів – винятково працівники лікувальної установи. Майже всі номери – народні пісні й танці. Як розповів учасник колективу, головний лікар Олександр Сердюк, у хорі багато росіян, які залюбки виконують українські пісні. Свого часу він був ініціатором створення цього колективу, який став відомим у творчих колах завдяки високому мистецькому рівню.

Теоретична частина семінару відкрилася виступом харківського історика В'ячеслава Труша. Він є автором брошури «Короткий нарис історії національно-визвольного руху на Харківщині часів української революції». В'ячеслав докладно розповів про події тих

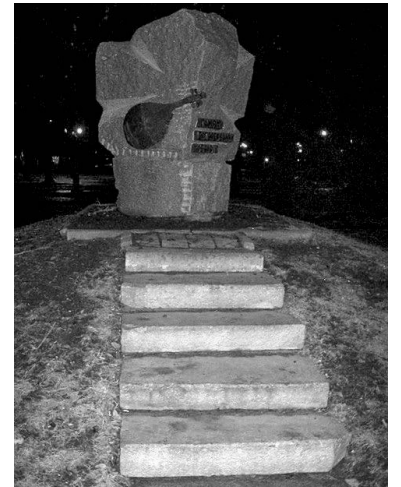
часів. Те, що в краю була потужна підтримка більшовицьких ідей, не можна проігнорувати. Це було пов'язано з кількома факторами: за часів Першої світової сюди перевезли з Москви і Петербурга, а також із Латвії багато робітників, які підтримували класову боротьбу. Скажімо, на заводі ВЕК із 4 тисяч робітників більшість були росіяни й латиші. Працювала і потужна більшовицька пропаганда, що дезорієнтувало місцеве населення, насамперед, міське. Водночас, далеко не всі повірили облудній пропаганді: чимало слобожанців зі зброєю в руках захищали край від окупантів.

Перші збори української громадськості відбулися у Харкові вже 8 березня 1917 року, а 16 квітня Перший український з'їзд Слобожанщини обрав губернську раду на чолі із Сергієм Тимошенком. На жаль, московські комуністи вже з травня 1917 року надсилали сюди свої загони головорізів. А після петроградського путчу у жовтні розпочалася і відкрита агресія з півночі. Втім, навіть після створення маріонеткового радянського уряду, що нібито представляв Украй-

ну, справжні патріоти ще до нового року відчайдушно боронили позиції під Лозовою, у знаменитому Шарівському замку. Після підписання Брестського мирного договору УНР разом із союзниками поступово звільнили Україну. Наступ на Харківщину під командуванням Петра Болбочана розпочався 2 квітня 1918 року, і вже в середині місяця звільнили край від окупантів. Після 8 місяців української влади у край знову вдираються більшовицькі банди, які ще й підтримав з півдня Махно. На початку 19-го року українці змушені були відступати. До ворогів додалися ще й білогвардійці Денікіна.

Але, попри окупацію Слобожанщини, українці не склали зброю, оголосивши підпільну війну комуністам. На території Харківської губернії до 1921 року діяло 57 повстанських загонів. Легендами оповиті імена отаманші Марусі, Михайла Брови, Григорія Савонова... А найбільш відомим стало Валківське повстання у 1920 році, коли мобілізовані більшовиками до чер-

воного війська селяни натомість пішли до лісу, а до них стали приєднуватися інші селяни. Повсталі нараховувалося від 1500 до 3500 осіб, а найбільш відомою стала спроба захопити місто Валки, де у в'язниці тримали 800 заручників.

Про важливість патріотичного виховання юного покоління нагадали виступи пластунів Артура і Кузі. Свого часу «Пласт» був неогано організований у Харкові, але згодом його діяльність згасла. Наразі він відродився, у ньому вже десятки молодих людей з Харківщини; молодь не тільки фізично загартовується, а й вивчає справжню історію рідного краю. Тим паче, що Харків має великий культурний потенціал – адже саме він був центром українського Відродження у 20–30-х роках минулого століття. Про розвиток молодіжного руху у своєму регіоні розповіла мешканка Львівщини Галина Витлійка-Ждан. Кілька років тому їхній священник, що був капеланом на Сході України, створив невеличке об'єднання «Апостольська чота»; нині воно розрослося до двохсот осіб в одному тільки Городоцькому районі. Займаються вони, зокрема, благодійністю, допомогою людям похилого віку та з обмеженими можливостями.

Учасники дводобового семінару були поділені на 3 групи за географічною ознакою – Захід, Схід і Північ. Вони розробили патріотичні маршрути, яких виявилось чимало. Знать учасникам не бракувало, адже серед них були визнані історики та дослідники, зокрема, Валерій Носачов, Леонід Щибря, волонтерка Ольга Дубинка та інші закохані у свій край люди.

Третій день став особливо цікавим для гостей, яким показали Слобожанський край. Зокрема, музей у Пархомівці імені Луньова, де зберігаються унікальні експонати, такі, як голуб миру Пікасо, мальовані плакати поета Маяковського, роботи Рєпіна, Айвазовського, Шевченка, Шишкіна, Кандинського, Малевича та інших видатних діячів. Також гості заїхали до відомого села Мерефа, яке під час Української революції 1917–21 років створило таку собі окрему державу зі своїм самоврядуванням, тривалий час не допускаючи до себе більшовиків.

ТАЛАНТ МІЖ ЗІРКАМИ РОБІТ

У Літературно-меморіальному будинку-музеї Тараса Шевченка відкрилася виставка «Моя Україно...» званої вже не лише в Україні львівської художниці Ярини Юрик.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Це роботи молоді мисткині нової хвилі модерного українського мистецтва із серій: «Світе милий...Моя Україно», «Місця пам'яті...», «Буття...». Виставка заслуженої художниці України в будинку-музеї Тараса Шевченка стала логічним продовженням її виставки «Образи української ідентичності», яка відкрилась у столичному Музеї Михайла Старицького 30 березня...

Більшість робіт експонувалася глядачам на міжнародних виставках малярства, зокрема на найбільшій виставці мистецтва у світі Artexpo New-York-2017, у Меморіалі Латинської Америки

Заслужена художниця України Ярина Юрик

в Сан-Пауло та вперше виставляються в столиці України. Її роботи, що представлені на обох виставках у Києві, щойно повернулися з Парижа, де вперше в історії України були обрані журі та репрезентували унікальну художницю, яка працює у рідкісній техніці кольорової акварелі(!), у Національному музеї Гранд Пале в Парижі 14–18 лютого цього року на найбільшому у світі ювілейному 50-му Салоні дизайну та акварелі. Метою її творчої діяльності є популяризація України, українського мистецтва у світі, показ унікальності української землі та українців як талановитої мистецької нації.

Її роботи обирають для експонування на багатьох міжнародних виставках у країнах Євро-

пи та Азії, Латинської Америки та США. Вона є засновником сучасного науково обґрунтованого кордоцентричного світоглядного напрямку акварельного малярства в Україні. Її мистецтво – це відображення її естетично-філософських інтелектуальних пошуків у науці.

Темами найвдаліших акварелей Ярини Юрик є краєвиди, архітектурні етюди та квіти. Однак найулюбленішим напрямом у роботі художниці є осмислення філософських тем «Життя» та «Душі Всесвіту», «Смерті», «Добра і зла», «Миру», «Гармонії», «Катарсису» здійснюється за допомогою образів природи із застосуванням контекстуального та екологічного підходів. «Для мене наука та мистецтво – це два способи пізнання світу, моя «сродна праця», яку проповідував наш великий мудрець Григорій Сковорода, і моя найбільша любов – цикл «Світе милий... Моя Україно». Немає незмінного в житті та сталих форм у світі з темним контуром, є лише закон усесвітнього добра і розуміння того, що ніщо ніде і нікуди не зникає в небуття... Мистецтво несе добро і світло, фіксує неловиму аморфність миті...», – говорить мисткиня.

Водночас художниця переконана, що майбутнє неможливе без збереження пам'яті. Збереження пам'яті людства, матеріалізованої у історико-культурних ансамблях та ландшафтах, місцях пам'яті є провідними мотивами її досліджень та інтерпретацій у малярстві. Як науковець Ярина Юрик активно виступає на міжнародних конференціях щодо захисту культурної спадщини.

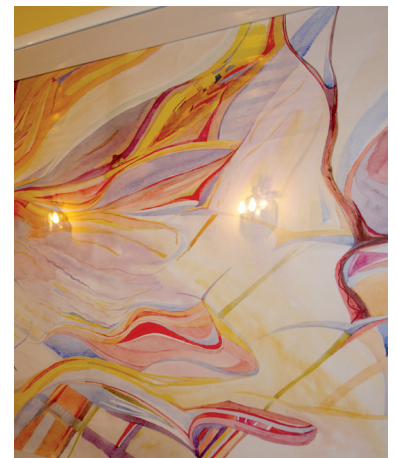
На відкритті виставки художниця чулася щасливою: здійснилася її мрія про виставку в столиці України і саме в Літера-

турно-меморіальному будинку-музеї Тараса Шевченка, який сам як видатний художник започаткував мистецтво української акварелістики. Була ще й щасливою від того, що її роботи висять поряд з акварелями класика цього виду малярства – самого Тараса Григоровича! Саме його геніальні акварелі надихнули Ярину ще школяркою опанувати саме цей, надзвичайно складний за технікою виконання, вид мистецтва.

Ярина знає, що художникові, який малює натуру, налаштовуючись на її хвилю, відкривається майбутнє. Подібні відчуття відкриваються Ярині Юрик під час роботи над етюдами... «Я прокидаюся і відчуваю, що нині зроблю щось гарне. Мистецтво має нести добро, водночас не будучи байдужим до сьогодення і потреб

людей, проте насамперед – зцілювати серця глядачів, випромінювати позитивну енергію, дарувати відчуття надії, спонукати замислитися, віднайти у собі щось краще, отримати розраду та принести добро у цей світ. Свою мистецьку місію бачу в тому, аби показати людям у творчості, що життя дуже коротке і плінне, жодна хвилина не повториться, всі ми унікальні і водночас взаємопов'язані, і стільки всього є дивовижного у світі, яке ми не

помічаємо за буденними клопатами. Жодної миті не повернути...», – переконана Ярина Юрик.

Знані в Україні художники Ігор Мельничук та Володимир Гарбуз, що взяли участь у відкритті виставки, підкреслили унікальність творчого таланту Юрик, яка мало не єдина з художників України працює в техніці дуже складної і рідкісної у мистецькому світі кольорової акварелі, пронизаної шевченківською чутливістю й ніжністю. Мистці відзначили, що львівська художниця викристалізувала свій унікальний мистецький стиль, занурилась у глибинні пласти української ідентичності і вводить сучасне українське малярство у світову культуру. А науковець Сидір Кіраль поділився своїм захватом від особливої любові художниці до рідної природи та України. І, відзначаючи ширий патріотизм, який виявляє Ірина Юрик на виставках за кордоном, назвав її справжнім постпредом української культури у світі... Високу оцінку мистецької та громадської діяльності талановитої художниці дали у своїх виступах директор Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка, заступник директора Президентського фонду Леоніда Кучми «Україна», за підтримки якого й відбуваються вперше у Києві обидві виставки Юрик, Тетяна Мельник та колега Ярини – художниця Тетяна Очеретько. Відкриття прикрасив музичним виступом талановитий кобзар Сергій Нечипоренко.

Виступ науковця Сидора Кіраля

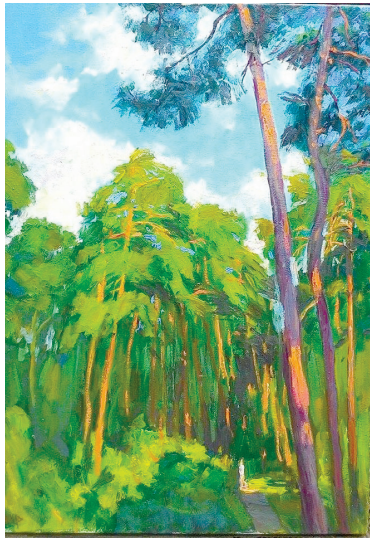
ОЛЬГА САМАР: «У МАЛЯРСТВІ, ЯК І В МУЗИЦІ, Є СВОЄ ФОРТЕ, ЛЕГАТО, СТАККАТО»

Пейзажі, квіти, натюрморти, у які закохана мисткиня, – основні мотиви полотен української художниці Ольги Самар. Художниця працює у напрямках реалізму та імпресіонізму.

Наталка
КАПУСТЯНСЬКА

Торік твори художниці демонструвалися разом із роботами відомих художників на виставці у Франції (Париж та Бяньоль де Л'Орн). Наразі кияни можуть помилуватися не лише весняними квітами, а й квітами на полотнах Ольги Самар, які експонуються у Центральній бібліотеці ім. Ф. Достоєвського Солом'янського району.

– Олю, у Ваших картинах віднайшла цікавий сюжет: річка і місточок. Це реалістично чи вигадка? У якому стилі працюєте?

– Усі мої роботи з натури. Оскільки нині відчуваю потребу і задоволення від реалістичного виконання, то цей стиль поки що переважає у моїй творчості. У природі шукаю мотиви, які зворушують мою душу. Я завжди милуюся старим мостом, хвилями річки, шукаю серед природи свої майбутні пейзажі. Очима малюю завжди. Аналізую середовище, стан, відчуття. Дивися на небо, яке це захоплення – співвідношення землі і неба. У моїй уяві часто виникають картини з філософськими мотивами, щось із мінімалізму. А взагалі це все настрої. Як і в музиці, тут є своє форте, легато, стаккато.

– Так було із соснами, що шумлять? У глядача таке вра-

Ольга Самар

ження, що Ви передали навіть їхній шепіт...

– «Де шепочуться сосни» – так називається це полотно. Високі велетні верхівками торкаються хмар, граються вітрами, пліткують про таємниці, які знає їхнє коріння. То, можливо, і вдалося передати їхній шепіт...

– Як народжуються інші картини, скажімо, квіти? Що Вас надихає малювати?

– Квіти вже самі собою надихають. А коли робиш улюблену справу, то і поготів. Скажімо, на підвіконні (і це на початку весни!) завітла одна хризантема у зрізаному восени букеті. Серед напівзів'ялого, напівсухого листя – хизується квітка... Це якесь диво, ніби проситься на полотно.

– Знаю, що Ви полишили свою ділову кар'єру заради мистецтва? Чому Вам захотілося присвятити себе живопису?

– Я доволі пізно почала... Одного вечора просто дуже захотілося малювати... Окрім кулькової ручки, вдома нічого не знайшлося, і вже наступного дня побігла до магазину за фарбами. Спочатку копіювала роботи класиків і сучасних художників, потім того стало замало. Пішла навчатися маляр-

ства до відомих і талановитих художників. А оскільки людина має робити те, що найбільш подобається, залишила перспективну кар'єру заради улюбленої справи.

– Ви багато малюєте природу. В Ольги Самар є улюблена пора року?

– Як художник я люблю малювати всі пори року. Осінь – тепле золото, зима – у синіх тонах. А як людина, що закохана у життя, дуже люблю весну. Весна – це початок усього: у природі, у житті людини також. Розпускаються первоцвіти, витикаються тюльпани, які я дуже люблю. Весняна мінливість кольорів і станів вражає щодня.

– У Вас дуже гарні натюрморти, особливо з мідним самоваром. Атрибутика для натюрмортів спеціально відібрана чи є речі з особистого вжитку?

– Натюрморти найчастіше – спеціальні постановки, і для наповнення їх використовуються всі предмети, які матимуть смисловий і естетичний зміст у загальній композиції та у межах загального колориту.

Фото з архіву Ольги САМАР

Висловимо – про всяк випадок – усі можливі застереження: неточно, неповно, однобічно, занадто суб'єктивно тощо.

Та все ж здається, що головне для творчості чудового київського художника Валентина Поліщука – подорож. Причому йдеться не про звичайну туристичну мандрівку, що передбачає враження, сувеніри та (оскільки допитливий турист іще й художник) відповідні цикли картин, а радше про таке собі (згадуючи Гессе) Паломництво в Країну Сходу, яке може не закінчуватися ніколи, а може припинитися – раптом, без попередження, назавжди, і це буде особистою катастрофою та всевітньою трагедією.

Але – виникають картини, отже – подорож триває.

Світ Валентина Поліщука сповнений простодушності й вишуканості, світла й фантазії – з розмахом задуманий, виконаний (здійснений) до найювелірніших деталей і подробиць, заселений ангелами, закоханими, дітьми, котами і летючими

Корабель – мандрівник моря, 2003 р., папір, акварель

бленою зараз фантазійною термінологією). Туди ще треба (і варто!) потрапити. Отже, розпочинається та сама Велика Подорож – не те, щоб важка й ризикована, але... дивна. Адже до рожевих островів, золотих замків і коралових веж дістатися можна лише на крихітних вітрільниках, надзвичайно (і навіть підозріло!) схожих на ті, саморобні, з горіхових шкаралупок,

ПОДОРОЖ ЗА ОБРІЙ: ПРО ЖИВОПИС ВАЛЕНТИНА ПОЛІЩУКА

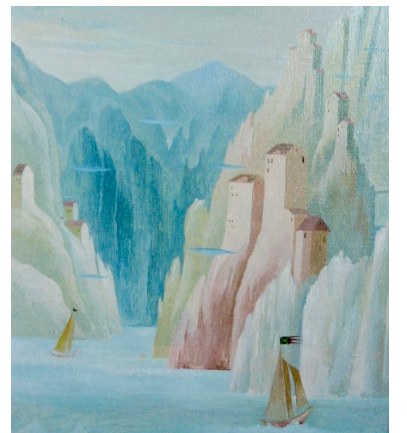
Натюрморт, 2007 р., полотно, олія

(тобто зі справжнісінькими крилами!) рибами. Це світ самостійний (унікальний) і самодостатній, що, правда, аж ніяк не заважає виникненню різноманітних спогадів та асоціацій. Золота башта, що сягає самого неба (Чюрльоніс?) сусідить тут з островами-замками (грінвіський «Золотий ланцюг?») і майже чеховськими спорожнілими садибами та курортними набережними. Човнова прогулянка закоханих або інша прогулянка – знов-таки закоханих, але цього разу під дощем – поєднують найпіднесенішу лірику з епосом у дусі Едварда Ліра. Є, втім, і абсолютно класичні, з дотриманням усіх канонів, казки, що починаються з полювання Принца на якесь дивне (хоча й доволі добродушне) створіння, а завершується віднайденням прекрасної Принцеси («Велике королівське полювання»). А ще є натюрморти, варті усіх зустрічей та пригод.

Але все це, навіть натюрморти, – десь Там, «за порталом» чи «через портал» (якщо скористатися улю-

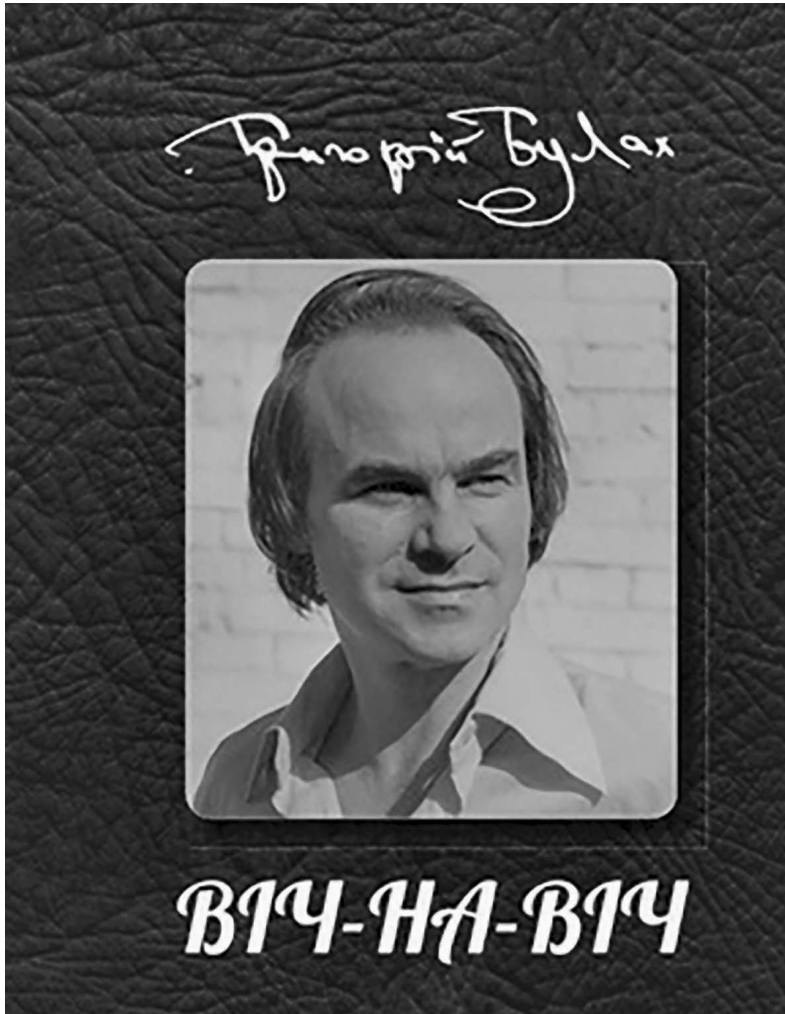
сирника і папірця, які (в дитинстві – пам'ятаєте?) вирушали кудись – і не поверталися ніколи... І навіть найсолідніший із запропонованих «плавзасобів», із двома щоглами й бортовими віконцями в чотири «поверхи», навряд чи... витримає когось із нас – теперешніх, дорослих, розумних, утомлених... Хіба що пощастить – як одній розкішній красуні, яку викрав і перевіз через море... ні, зовсім не бик, а – єдиноріг. Закоханий, звичайно. Ну а власне художник, Валентин Поліщук, мав рацію, обравши своїм символом рибку – ця «авторська анаграма» присутня на всіх його картинах. Чи полегшує це його нескінченні Великі Подорожі? Жодних сумнівів! А ще – це має полегшувати повернення. Адже в різних казках, легендах, навіть релігіях йдеться про мандри за обрії – мандри, з яких не повертаються...

Оксана ЛАМОНОВА

Морське узбережжя, 2003 р., папір, акварель

ПИСЬМЕННИЦЬКЕ ДЕЖАВІЮ З АРТИСТОМ-ДЕКЛАМАТОРОМ

Кажуть, що все у Григорія Булаха починалося з літератури, любові до слова і зосередженості на цих сферах культури.

Леся САМІЙЛЕНКО

Ось, нині вже майстер художнього слова, народний артист України і член Національної Спілки письменників України відзначає і свою чергову ювілейну дату, і ювілей своєї творчої діяльності. А вона у цього митця не лише плідна, але й дуже значна. Адже численні творчі вечори і концертні програми цей артист беззаперечно освячує своїми виступами, і його участь у них завжди не лише яскрава, але й духовна і сердечна. Адже такі любить рідне слово і відчуває його кожною клітиною своєї душі цей чоловік якось особливо. І тут допомагає не лише Божя сила, але й глибоке бажання служити її величності літературі в усіх її жанрових виявах.

І от тримаю в руках видану нещодавно видавництвом ім. Олени Теліги солідну книгу, що має назву «Віч-на-віч» і ніби опиняюсь у світі підсвідомості цієї людини. У передмові, автором якої є

академік НАН України Іван Дзюба, знаходжу і відповіді на запитання про те, що дає самому Григорію Булаху літературна праця. Автор передмови дає таку відповідь: «Може він трохи «булахізує» кожного автора, але більше все-таки – перетворює сам себе». А йдеться про те, що «Своєрідність його творчого і громадянського обличчя як майстра художнього читання...» полягає в «...особливій характерності, вмінні свій вибуховий темперамент і свою, сказати б, емоційну невтомність підпорядкувати добре відчутій індивідуальності виконаного автора...».

Справді, артист Григорій Булах свій талант у всіх його гранях підкріплював тим, що ніколи не шкодував часу та енергії на спілкування з живими класиками, письменниками, з якими дружив і допомагав популяризації їхньої творчості. І про це свідчать численні літературні прозові та поетичні твори, які і складають зміст книги «Віч-на-віч».

А поезія Григорія Булаха особлива тим, що в кожному її рядку звучить воля і чистосердечність автора на цій ниві. Не відчувається примусу в жоднім слові і пригадуються слова з його спогадів про великого письменника Гри-

гора Тютюнника, з яким поет не лише був знайомий, але й вважає його трансформатором своєї свідомості. Адже у «Слові від автора» западають у душу згадувані, як краплинка з палітри розпізнання геніальності, тютюнникові слова, які він часто повторював після першого, адресованого артистові-декламаторові та письменникові Булаху прочитання свого нового твору: «Невже це я... Я написав...?».

Мені здається, що титульний вірш: «Перо моє – єдиний скарб» (щоденний хрест) написано саме так і ставить перед автором безліч запитань у кожному рядку.

XXX

*Я мрію забути про
все, що є в світі.
Я мрію сховатись
в найглибшій норі
І слово обняти,
як жінку. Як пісню,
Я мрію закутись в залізну кору.
Я спокою прагну,
хоча би з наперсток
Прикрити душі свій
оголений нерв
І бачити літер рубані верстки,*

*А більше –
нічого! НЕ хочу тепер.
Втекти від буденщини.
Від голосу сесій.
Від себе втекти, від сует і олжі.
Я планів на втечу
сто тисяч накреслив,
Та, бачу, цим
планам не буде межі.
Я марю про втечу від
власних руйнацій,
Бо в серце ядуче проник антиген.
Я груди кривавлю об
фальш декорацій,
Лиш тільки б замкнутись,
як той Діоген.
Від болей, гризот,
де зойкіт і розпач,
Що серце шматують
на вістрі безсонь,
Де все шкереберть,
де все тільки сторчма,
Де все несумісне,
як крига й вогонь.*

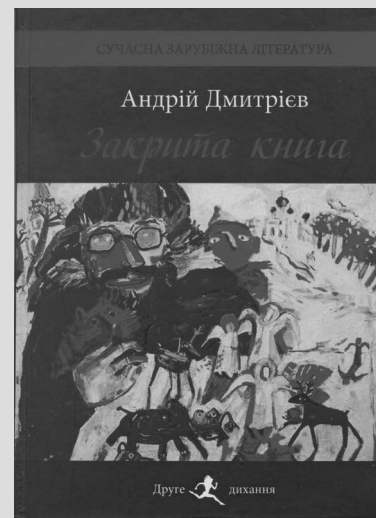
Цей вірш – своєрідна сповідь підсвідомості автора, і я свідомо його не цитую до останнього рядка, бо він і є одним із прикладів наведених мною роздумів про творчу лабораторію поета Григорія Булаха.

ДЕЩО З ІСТОРІЇ МІСТА ВВ ТА ЙОГО НАЩАДКІВ

Роман російського письменника Андрія Дмитрієва, який у 2014 році переїхав в Україну і відтоді живе в Києві, «Закрита книга» – дещо незвичне і цікаве явище в сучасній літературі. Виданий він літературною асоціацією «Друге дихання» у перекладі українською Наталії Куліш. Гарний переклад.

Цікавий, захопливий сюжет цієї книги розгортається спочатку лише на невеличкій платформі подій та появи колоритних персонажів, що живуть у невеличкому, але, за уявою самого автора та головного героя, і не малому, типовому провінційному містечку, що жило і живе своїми цінностями і спогадами. А створення легенд про своїх земляків, зважаючи на все, про що пишеться в романі, – процес нескінченний і такий, що робить це містечко знаковим не лише для його мешканців, які народились і все своє життя прожили в ньому, але й для тих, кого доля та обставини життя занесли далеко за його межі.

ВВ – це один з головних персонажів роману, батько й дід героїв, що є знаковими у ньому. Бо все у цій династії талановитих та неординарних особистостей починалося з нього. Але можна і здогадатися, що і не з самого ВВ, адже те, завдяки чому він став

знаковою персоною у цьому містечку, успадковане і головне, що ним не втрачене. Бо пронести крізь усі лихоліття совкового панування аристократичну гідність та інтелігентність могла лише людина героїчна і дуже сильна. Його, ВВ, не відзначила влада ані почестями, ані в гідними званнями і нагородами. Але покоління його земляків вважали за честь не лише бути його учнями, але й мати будь-які стосунки з ним, які залишали у свідомості суперечливі, але яскраві спогади. Він, легендарний ВВ, у цьому місті був простим вчительом географії, науки, в яку був залюблений так, що викладав її з неймовірним пієтетом та артис-

А ще у цій книзі є те, що є близьким кожному читачеві нашого видання «Культура і життя». Адже одним із шанувальників цієї газети був і залишається саме цей митець. Логічно! Та й підтвердження цьому є його щирі рядки «датської поезії», тобто вірша, який написаний до 85-річчя газети «Кіж». Тож...

У ДВОХ СЛОВАХ

*«Культура і життя»
Лише у двох словах –
Такий масив часу
й напрацювань!
«Культура і життя» –
і ти вже, ніби на жнивах,
У безкінечнім просторі пізнань.
...
Я – там увесь!
На шпальтнім полі!
Живу часописом –
«Культура і життя»!*

Отак би глибоко в серці у кожного очільника в сфері української культури жила любов до рідного слова та української культури, то й проблем би ми не мали з реалізацією наших задумів, у яких немає нічого особливого, адже ми прагнемо всім серцем своєю працею лише доповнити краплі любові до своєї національної культури та українського слова такого ж високого гатунку, який є ознакою всієї творчої діяльності Григорія Булаха. Ми прагнемо дежавію у зустрічах з людьми такого чину.

тичністю. Так, що його землякам з дитинства хотілося мандрувати світом. Одним з них став і оповідач цієї історії, якого мати виховувала на традиціях земляків до пошани ВВ, бо і сама тішилася легендами про його «подвиги». А він пив. Як і більшість росіян у провінції. Але, на відміну від більшості, легендарний ВВ ніколи не втрачав своїх успадкованих і збережених ним самим звичок та аристократичних манер. Про нього всі згадували як про людину, яка до будь-кого, навіть дитини, ніколи не зверталася на ти. Тільки Ви... Так було у нього і майже не передалося нікому з оточення. Хоча з цього міста походили й інші видатні особистості, але воно, це містечко, свято шанувало лише свого Великого ВВ.

А ще в цьому романі автор яскраво і дуже симптоматично, мов попередження для таких, як і син, і онук ВВ, змальовує все, що чекає на людей, які повірили у загибель совкового менталітету і своїми методами робили спроби боротися з ним вже у наші часи. Звичайно, всі ці потуги закінчилися дуже трагічно і післясмаком їхнього розвитку є почуття безвиході у всіх спробах інтелігенції багатьох поколінь, яка народжується в рожевих окулярах і, за будь-яких обставин, живе в них.

Леся САМІЙЛЕНКО

Однією з найскравіших торішніх дитячих вистав став мюзикл «Жив собі пес», за мотивами української народної казки. Ця вистава поповнила репертуар Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва.

Режисер-постановник – народний артист Росії Володимир Назаров. Митець понад сорок років мешкав і працював у Росії, а з початком російсько-української війни повернувся на Батьківщину і наразі активно працює на ниві української культури. Сьогодні Володимир Васильович – гість нашої газети.

– Від 1972 року Ваша творчість була пов'язана з Росією, чого вдалося досягти за цей час?

– Спершу хотів би добрим словом згадати мого батька, який свого часу із зарплатою 60 рублів придбав мені баян за 120 і цим відкрив шлях у мистецтво, та викладача з баяна Петра Костіна, який був дуже талановитою людиною. А перша музична освіта, яку здобув на Дніпропетровщині, заклала фундамент на подальше життя.

Після служби в армії вступив до Московського інституту культури. Тут 1975 року створив ансамбль духових народних інструментів «Жалейка». Через два роки колектив поїхав на гастролі до Франції у складі учасників театралізованого дійства «Пісні і танці російських революцій».

Серед наших хітів були пісні «Ах, карнавал» та «Пісенька маленьких каченят». Створили програму «Музика народів світу». Активно пропагували класику.

Згодом наш ансамбль став державним ансамблем фольклорної музики СРСР. А 2002-го засновано Державний музичний театр Національного мистецтва під моїм керівництвом. Наш колектив чимало гастролював, брав участь у багатьох фестивалях Європи, Латинської Америки, США. Серед наших артистів були представники з колишнього СРСР. І найбільше – українців. Один із наших виконавців – нині видатний скрипаль Василь Попадюк.

ВОЛОДИМИР НАЗАРОВ: «ВІРЮ В УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ»

Свого часу колективу надавав велику допомогу Михайло Касьянов, який тоді був прем'єр-міністром Росії. Разом із ним та Борисом Немцовим я стояв біля витоків партії «Парнас».

– Чому ж Ви вирішили залишити Росію?

– З 1999 року я був в опозиції. Завжди говорив, що Путін – це біда. А з 2014 року почав звертатися з відкритими зверненнями проти його політики. І тоді створений мною театр просто знищили. Я зрозумів, що напрацьований мною за багато років багаж передавати глядачам і учням у Росії неможливо. Вирішив переїхати в Україну, це підтримала моя родина. Отримав українське громадянство і нині працюю на рідній землі.

Сьогодні не зміг би працювати в Росії і прославляти той режим. Не розумію українських артистів, які зараз туди їздять.

– Можете порівняти сучасні українські й російські реалії?

– Україна нині переживає нелегкі часи: триває війна на сході з російським агресором, не подолана корупція. Але і в такій складній ситуації владі треба виділяти більше коштів на культуру. Адже, якщо буде культура, будуть українська мова, вистави світового рівня, талановиті фільми – буде українська держава. Все це – частини єдиного ланцюга.

Необхідно знаходити сили для оптимізму й працювати. Вірю в нашу талановиту, волелюбну й патріотичну українську молодь, вона дуже відрізняється від російської. Молоді люди мають брати владу у свої руки.

Також варто звернути увагу на контрпропаганду як противагу путінській пропаганді, що є суцільною брехнею і служить злу. А українська контрпропаганда має розповідати про досягнення Україн за роки незалежності. А досягнення є, я їх бачу, нам

чим пишатися. Але все це має бути на телебаченні. Коли журналісти не йдуть на прем'єру до театру і кажуть, що це не інформаційний привід, така поведінка насторожує. Це той шлях, яким пішла Росія 1991 року. Вона спочатку через ринок, через гроші цілеспрямовано працювала над тим, щоб робити з людей баранів. Особливо це стало помітно починаючи з 2014 року, коли зомбоящик увімкнули на повну потужність. Нам не треба йти цим шляхом. І завдання влади створити такі умови, аби власники телеканалів були зацікавлені показувати не лише негатив, а й те гарне, що в нас є.

Я розумію українців. У нас зараз складне життя. Багато хто бачить свою перспективу за кордоном. Дехто – в Росії, але в цій державі для наших громадян перспективи немає. Це розвалена країна, в якій добре працює лише зомбоящик, який створює віртуальну стабільність.

Їхній президент ніколи б не досяг такого успіху, якби народ не чекав від нього цього «подвигу». Він озвучив те, що думає пересічний росіянин: «Я не хочу думати, я не хочу працювати. Нехай за мене працює барин і годує мене з ложечки, а я буду покійно підіймати руки і здавати вільну пресу і права людини». А потім дивується, що його, вірного прихильника режиму, цей режим взяв і розчавив. По суті, росіяни пожинають те, що посіяли.

Сподіваюся, що врешті у наших східних сусідів прокинеться здоровий глузд і вони стануть на шлях демократії та поваги до прав людини. Але, напевне, більше ніколи ми не будемо братніми народами після того, як на Донбасі було вбито понад 10 тисяч найкращих українських синів і дочок.

– Як з'явився мюзикл «Жив собі пес»?

– Цю виставу ми створили разом із Петром Магою, якого вважаю найталановитішим українським поетом середнього покоління.

Спочатку з директором Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва Юрієм Щуром ми обговорювали ідею створення вистави «Лісова пісня», яку я колись ставив у Москві. Але технічні можливості сцени театру не давали змоги втілити цей задум у життя.

Якось із дружиною Лідією, яку загал знає як блогера Ліку Архангельську, ми зайшли до однієї з книгарень. Там вона побачила книжку «Казка про Сірка». І сказала, що варто було б поставити цю казку, адже раніше цього ніхто не робив. Я захопився цією ідеєю. Пропозицію створити виставу «Жив собі пес» радо сприйняв Юрій Щур, якому подобається однойменний мультфільм.

Петро Мага у цей час відпочивав у Туреччині, а я поїхав до Італії. Саме у Туреччині Петро почав писати треки до майбутньої вистави і надсилав їх мені. А я відразу створював музику. До кінця відпустки твір був готовий.

Після повернення в Україну я взявся за роботу як режисер. Працювати було легко, адже в Дитячому музичному театрі працюють прекрасні професійні актори. Тому ми швидко створили виставу. Прем'єра відбулася 24 лютого минулого року. Ця вистава часто йде в театрі і завжди з аншлагами.

– Після успішної київської прем'єри подальша Ваша творчість переважно пов'язана з Дніпром.

– У Дніпрі є відомий підприємець В'ячеслав Капустін, який очолює фірму «Алан». Він звернувся до директора та художнього керівника Дніпровського академічного українського му-

зично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, заслуженої артистки України Оксани Петровської з пропозицією: «Ви у своїх виставах дуже талановито показуєте душу українського народу. А спектаклі про євреїв завжди анекдотичні. Вистава, яка б глибоко розкривала душу єврейського народу, я не бачу. Якби Ви змогли її створити, то я б профінансував цей проект». Оксана Іванівна почала шукати режисера, який би міг це зробити. А я раніше ставив цю виставу – «Скрипаль на даху» – у Москві, отож мене запросили до цієї роботи.

Вистава вийшла потужна. Голду грає Оксана Петровська. А на роль Ребе Тев'є я запросив Ігоря Тамілова, який виконував цю роль у Москві. У нашого спонсора були сумніви, чи зможе російський актор опанувати українську мову. Ігор упорався з цим завданням блискуче. У нього чиста і гарна українська.

Наступною дніпровською прем'єрою стала вистава «Жив собі пес». Цього разу до фінансування проекту, крім «Алану», долучився фонд «Солідарність» під керівництвом Олександра Петровського. На новорічні свята ми зіграли 40 вистав, а офіційна прем'єра відбулася 24 лютого. Ця вистава дуже відрізняється від київської. Зробити сценографію я запросив видатного сценографа Бориса Голодницького, а костюми – Ольгу Іванову, з якою ми разом працювали 30 років.

До нашої команди приєднався і відомий драматург Анатолій Крим, який написав п'єсу про Ходжу Насреддіна. Я створив музику до цього твору, Петро Мага – вірші. Наразі завершують репетиції. Готуємо нову прем'єру.

Вдячний моїй малій батьківщині. Дніпро не лише дало мені першу музичну освіту, а й прихистило у складну хвилину та дало роботу. Також хотів подякувати Оксані Петровській та всьому колективові театру ім. Тараса Шевченка.

Четвертою нашою спільною роботою буде вистава «Піросмані», а п'ятою – «Гетьман України – Мазепа». Цю виставу плануємо підготувати до сторічного ювілею театру.

24 лютого з'явилася інформація про призначення мене художнім керівником театру «Назаров-Філадельфія». Працюватиму у Дніпрі, Києві і США. І це велике щастя, що немає часу на хвороби і сльози. Коли працюєш, то забуваєш про все.

УКРАЇНСЬКИЙ ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ ОПОРУ

Олімпійський рух в Україні має давню історію (у стародавні часи – грецькі міста-поліси в Північному Причорномор'ї, у нові часи – участь українців у Першому Олімпійському конгресі 1894 року).

**Олексій
ЛЯХ-ПОРОДЬКО**

Період 1950–1990 років має певні особливості (участь українських спортсменів в Олімпійських іграх у складі збірної ССРСР). Водночас набуває актуальності та розголосу ідея окремої від ССРСР участі у міжнародних змаганнях українських атлетів з діаспори.

Боротьба, що тривала впродовж десятиліть проти комуністичного режиму, сприяла формуванню нового явища – українського олімпійського руху опору з боку закордонних українців. І коли сьогодні розповідають про політичний, економічний, релігійний, мистецький спротив, то щодо такого руху в олімпійському контексті інформації вкрай мало.

ПОЧАТОК СПОРТИВНОГО РУХУ ОПОРУ

Український олімпійський рух опору виник на початку 1950-х років. Від того часу, коли спортсмени ССРСР (українські атлети виступали у складі збірних цієї країни) почали брати участь у міжнародних змаганнях (Олімпійські ігри, чемпіонати світу, першості Європи тощо). Наймасштабнішими заходами, які привертати увагу мільйонів, були Олімпійські ігри, в яких з 1952 року (Гельсінкі, Фінляндія) виступали олімпійці ССРСР. З цього часу здійснено перші «кроки» щодо участі українських спортсменів на Олімпійських іграх окремо від команди СРСР.

Як згадує у своєму щоденнику літературознавець, діяч еміграції, що згодом оселився в Україні, Осип Зінкевич, того року у Франції прихильники окремої й самостійної участі України в Олімпійських іграх і міжнародних спортивних змаганнях створили Український олімпійський комітет (згодом перенесений до США).

Зі спогадів Зінкевича: «Після Олімпійських ігор 1952 року з другом зумисне поселилися в готелі, щоб під час обіду порозмовляти зі спортсменом-бігуном Володимиром Куцем. Запитали його, чому нема окремої української олімпійської команди? Ламаною українською Куць відповів: «А ви нащо тут? Домагайтеся, і ми будемо виступати за Україну». І студенти створили в Парижі «Український Олімпійський комітет в екзилі».

Залучення численних активістів (Осип Зінкевич, Юрій Дейчаківський, Юрій Саєвич, Андрій Фединський, Петро Фединський, Андрій Каркоць, Андрій Бандера, Ніна Строката-Караванська, Данило Штуль, Олег Яхно, Володимир Білинський, Ярослав Пришляк, Євген Оборонів та багато інших патріотів) до цієї ідеї дало змогу сформувати систему українського олімпійського руху опору зі структурою, управлінням, метою, завданнями та напрямками діяльності.

Український олімпійський рух опору постав з метою оборони спортовців поневоленої України. Його завданнями було: домагатися визнання української національності на Олімпійських іграх Міжнародним та Національними олімпійськими комітетами й усією світовою громадськістю; інформувати міжнародні засоби масової інформації та пресові агентства про успіхи українських

спортсменів; пропагувати український спорт і поширювати правду про Україну серед учасників Олімпійських ігор.

Основними напрямками діяльності руху опору визначилися: співпраця з Міжнародним олімпійським комітетом, національними олімпійськими комітетами інших країн, міжнародними спортивними федераціями тощо, організація різноманітних акцій, зокрема прес-конференцій, виступів на телебаченні, участі у виставках, спортивних змагань, Вільних Олімпіад, а також правозахисна олімпійська допомога українським політичним в'язням в ССРСР.

ПРАПОР ССРСР НА ОЛІМПІАДІ-52 НІС УКРАЇНЕЦЬ

Український олімпійський комітет (Український світовий комітет у справах спорту/Український олімпійський рух) розгорнув жваву діяльність вже з 1952 року. Численні дописи в журналах «Смолоскип», «Юнак», газеті «Свобода», подання меморандумів до Міжнародного олімпійського комітету, членів МОК, НОК різних країн та МСФ, обго-

ворення української справи окремої участі в Олімпійських іграх від ССРСР на сесіях МОК, організація прес-конференцій тощо стали щоденною працею активістів.

У вересневому номері журналу «Смолоскип» за 1952 рік Зінкевич розмірковував щодо участі українських спортсменів в Олімпійських іграх у складі ССРСР: «Хоч виступали вони не як представники України, а ССРСР, хоч не могли вони репрезентувати українського спорту, а мусили свої успіхи віддати ненаситній Москві – все ж уважаємо, що їхня зустріч зі спортовцями західного світу є великим позитивом з двох причин: 1. Вони могли зміряти свої сили, здібності й техніку з різними чужинцями спортсменами, вони мали змогу побачити ті різниці, які ділять їх в спортовому мистецтві від змагунів Заходу. 2. Під політичним оглядом, вони, а часто лише деякі з них, побачили вперше ту колосальну різницю, яка існує між «свободою» в ССРСР і свободою в Західному світі».

Зінкевич звертає увагу на те, що побудова окремого селища поблизу Гельсінкі та розміщення у ньому спортсменів з ССРСР та з країн «народних демократій», організація штучних «офіційних» візитів до західних спортсменів, з одного боку, та заборона свободи рухів у Гельсінкі на олімпійському стадіоні, порівняно зі справжньою свободою, яку мали західні спортсмени (включно з югославськими), з другого боку, чи не виникали певні роздуми щодо «батьківщини», яка так старанно опікується ними?

Також Осип ставить запитання: коли українські спортсмени побачили, як на Олімпіадах виступають представники різних народів, що гордо боронять честь своїх країн, чи не пробудилось у них національне почуття окремішності? Чи не зародилось у них запитання: Україна – окрема радянська республіка, чому україн-

ці репрезентують не її, а ССРСР? Чому спортсменів з УСССР на кожному кроці називають росіянами, а не українцями?

Коли на концерті, влаштованому радянською танцювальною трупю, антрепренери не могли приховати, що окремі українські національні танці демонструвалися поряд із російськими, польськими, чеськими та іншими, то чому ж спортсмени не виступають як українські?

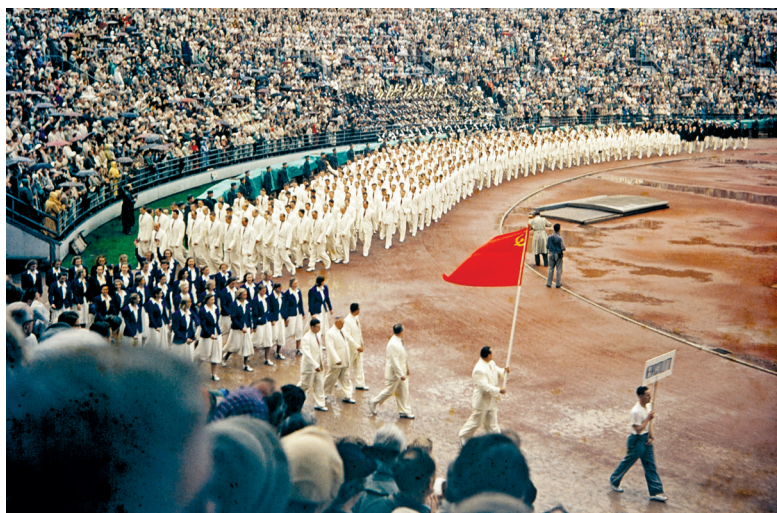
Зінкевич наголошував на важливості самоусвідомлення українських атлетів, бо для світової спортивної спільноти того часу було неважливо, чи були це українські, радянські чи російські спортсменці. Тому завданням українців у діаспорі було роз'яснення спортсменам з УСССР загарбницької, колонізаційної політики ССРСР з її посиленням зросійщенням на всіх відтинках українсько-

Фінська поштова марка, присвячена Олімпіаді-52

го національного життя, включно зі спортивною ланкою.

Осип на сторінках «Смолоскипу» вперше виголосив ідею окремої від ССРСР участі українських спортсменів в Олімпійських іграх. У Гельсінкі були перші Ігри, в яких брали участь спортсмени ССРСР, й українці у складі збірної. У збірній 1952 року серед 295 радянських олімпійців було 25 українських (22 чоловіків та 3 жінок), які змагалися у 9 видах спорту. Семеро представників України в особистих та командних змаганнях отримали 22 олімпійські нагороди, серед яких 10 золотих, 11 срібних та 1 бронзова. Більшість медалей було завойовано у змаганнях з гімнастики, а також у греко-римській боротьбі та академічному веслуванні. А на відкритті Олімпійських ігор-52 на чолі радянських спортсменів ішов з прапором українця Яків Куценко.

Олімпійська команда Радянського Союзу

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

№ 17 (4796), 27 квітня 2018 р.

Свідчення про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ШЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від А" до Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498-23-64; +38 (097) 111-17-56

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії

СС ВУ 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2018 р.:

6 місяців – 199,58 грн; 9 місяців – 299,57 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© СС ВУ «Культура і життя», 2018

